

ضرورت انتشار

انسان امروز در موقعیتی زندگی می‌کند که سرعت انتقال اطلاعات به حدی است که جهان را به دهکده‌ای کوچک تشبیه کرده‌اند و هرچه دانش بشر گسترش می‌یابد سهم عمده‌ای از آن در خدمت ارتباطات قرار می‌گیرد. گرچه امروزه سیستم‌های الکترونیکی، صوتی و تصویری در بین وسایل ارتباط جمعی پیشرفت قابل توجهی داشته است، هنوز از رونق بازار جراید و نشریات کاسته نشده است و خوانندگان علاقه مند روزنامه‌ها و مجلات ادواری بی‌صبرانه در انتظار انتشار نشریه مورد نظر خود می‌نشینند با همان اشتیاقی که گذشتگان در قهوه خانه‌ها گرد هم می‌آمدند تا وقایع اتفاقیه‌ها، صوراسرافیل‌ها و نسیم شمال‌ها به زیور طبع آراسته گردند.

با این مقدمه نباید برای اثبات ضرورت انتشار نشریه‌ای از سوی سازمانی که وظیفه تهیه و تدوین منابع درسی دانشگاهی برعهده اوست برهان و دلیل اقامه کنیم زیرا به قول منطقیان تصور و تصدیق آن بدیهی است و شاید در صورت فراهم بودن مقدمات کار می‌بایست پیشتر از این ارتباط دست‌اندرکاران این امر حساس و مهم با اهل علم و فرهنگ و ادب از طریق نشریه‌ای ادواری برقرار می‌شد.

به هر تقدیر نخستین شماره نشریه سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) با عنوان «سخن سمت» با تشویق و دلگرمی استادان فرزانه منتشر می‌شود با این امید که با همت بلند اساتید بزرگوار و نویسندگان توانمند و دانشجویان عزیز این نشریه که اینک به صورت «خبرنامه» انتشار می‌یابد در آینده نه چندان دور به مجله‌ای پرمحتوا مبدل شود که قول فصل در باره مسائل علوم انسانی - بویژه تدوین کتاب درسی دانشگاهی در رشته‌های مختلف علوم انسانی - در آن انعکاس یابد.

با توجه به وظایف محول شده از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی به سازمان که تحقیق در مسائل مبنایی علوم انسانی و اسلامی و تدوین کتاب درسی در گرایش‌های مختلف علوم انسانی، نقد و بررسی علمی کتابهای مورد استفاده در دانشگاه‌ها و ارتباط با مراکز تحقیقاتی داخلی و خارجی در زمینه کاری سازمان و جلب همکاری آنها از اهم آن وظایف است، این نشریه حول محور کتاب درسی دانشگاهی در رشته‌های علوم انسانی حرکت خواهد کرد.

گفتگو با اساتید برجسته کشور، نقد و ارزیابی و معرفی کتابهایی که وجهه دانشگاهی دارند، بحث در باره معیارهای تدوین کتاب آموزشی، ارائه مطالبی در زمینه نگارش و ویرایش، معرفی کتابهای آموزشی در علوم انسانی در قالب کتابشناسیهای تخصصی، گزارش گردهماییها و فعالیتهای علمی و فرهنگی و نظایر آنها و سرانجام معرفی فعالیتهای به انجام رسیده در سازمان محوره‌های عمده مباحث این نشریه خواهد بود.

در آغازین شماره هر نشریه‌ای معمولاً ارتباط یکسویه است ولی از شماره‌های بعد با استقبال مخاطبان حال و هوای نشریه دگرگون می‌شود و با توجه به انتظار خوانندگان مطالب مجله شکل می‌گیرد؛ از این رو از استادان گرانقدر و دانشجویان محترم و اهل فضل و دانش تقاضا می‌کنیم با همکاری صمیمانه خود ما را یاری دهند و بدون تردید به میزان کمک آنان توان ما افزون خواهد شد و نتیجه این تعاون و مشارکت به خود آن بزرگواران باز خواهد گشت و اجر معنوی این تلاش فرهنگی که خدمت به آینده سازان این مرزوبوم است همواره رفیق راهشان خواهد بود.

علوم انسانی تهیه کند که فراخور انقلاب اسلامی باشد و آن محتوای متفاوت و گوناگون را هماهنگ سازد و هم آن نارسایی و نابسامانی جزوه نگاری و استفاده از جزوه را سامان دهد، یعنی جزوه‌های مربوط به درس را بررسی و بهترین آنها را انتخاب کند و با اصلاح نهایی توسط مؤلف، به صورت کتابی دانشگاهی، ارزان، مؤثر در به‌آموزی، ماندگار و یادگار دوران دانشجویی

مصاحبه با آقای دکتر احمدی

بپردازد، اما با توجه به مشکلات گوناگون زمان جنگ نخستین گام در نیمه دوم سال ۶۴، با یک میلیون تومان اهدائی سراسر برکت حضرت امام رضوان‌الله علیه و تدوین و نشر چند کتاب از دروس عمومی برداشته شد و در سالهای بعد، بتدریج همه گروههای مورد نیاز، دایر گردید.

در جریان انقلاب فرهنگی عنایت ویژه‌ای به علوم انسانی و گسترش کمی و کیفی آن مبذول گردید و در تاریخ ۱۳۶۳/۱۲/۷ تأسیس «سمت» به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید.

■ جایگاه «سمت» را در تهیه کتابهای درسی دانشگاهی تشریح بفرمایید.

○ استادان و دانشجویان می‌دانند که در اکثر موارد استاد برای تدریس از جزوه استفاده می‌کند. این جزوه‌ها در یک درس واحد با محتوای متفاوت و با درجاتی از قوت و ضعف و بانگارشهای گوناگون - و گاهی اشتباه - عرضه می‌شود. بعلاوه با هزینه‌ای چند برابر هزینه کتاب، تهیه و پس از مدتی، به علت زیراکس گرفتن مکرر، محو و کمرنگ می‌شود و به همین جهت دانشجو به آن رغبت ندارد و در آموزش وی اثر منفی می‌گذارد. بنابراین ضرورت داشت که یک مرکزی به این کار بپردازد، هم کتابهایی در مبنای

به منظور آشنایی با تاریخچه، اهداف، عملکرد و برنامه‌های آینده «سمت» طبیعی می‌نمود که در اولین شماره «سخن سمت» پای صحبت جناب آقای دکتر احمدی رئیس سازمان بنشینیم و سؤالاتی را مطرح کنیم.

■ لطفاً در مورد تاریخچه و هدف از تأسیس سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها توضیحاتی بفرمایید.

○ هرچند علوم طبیعی و تجربی تحول‌آفرین است و چهره زندگی بشر را دگرگون ساخته است، اما آنچه به این علوم جهت می‌دهد و آنها را هدایت می‌کند علوم انسانی است که بن و بنیاد و بستر و فرودین لایه علوم طبیعی است. از این رو در جریان انقلاب فرهنگی عنایت ویژه‌ای به علوم انسانی و گسترش کمی و کیفی آن - مخصوصاً به لحاظ ارتباطی که با مسائل اسلامی دارد - مبذول گردید شورای عالی انقلاب فرهنگی بخاطر اهمیت موضوع در تاریخ ۱۳۶۳/۱۲/۷ تأسیس سازمانی به نام سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی برای دانشگاهها (سمت)^۱ را تصویب کرد، با این هدف که در زمینه علوم انسانی - بویژه از نظر پیوند با مسائل اسلامی - به تدوین کتب مبنایی و نیز کتب درسی برای دانشگاهها

۱. لفظ سمت برگرفته از سه حرف اول سازمان مطالعه و تدوین است.

علوم انسانی تهیه کند که فراخور انقلاب اسلامی باشد و آن محتوای متفاوت و گوناگون را هماهنگ سازد و هم آن نارسایی و نابسامانی جزوه نگاری و استفاده از جزوه را سامان دهد، یعنی جزوه‌های مربوط به درس را بررسی و بهترین آنها را انتخاب کند و با اصلاح نهایی توسط مؤلف، به صورت کتابی دانشگاهی، ارزان، مؤثر در به‌آموزی، ماندگار و یادگار دوران دانشجویی دانشجو در آورد و آن را در سراسر کشور، آسان در اختیار وی قرار دهد که این بخش ناچیزی از هدف «سمت» است. مهمتر از این، تدوین و ترجمه در مواردی است که هنوز کاری انجام نگرفته و باید از آغاز به بهترین وجه ممکن اقدام نمود. البته بسیاری از دانشگاهها انتشارات و حتی مجله ویژه علوم انسانی هم دارند، اما اولاً هر کدام از آنها معمولاً کتب و مقالات استادان همان دانشگاه را منتشر می‌کنند. ثانیاً حوزه نشر و توزیع هر کدام محدود است، و عملاً به سایر دانشگاهها نمی‌رسد، ثالثاً وظیفه رسمی ندارند که به صورت جامع همه رشته‌های علوم انسانی را با توجه به ظرفیت و اهمیت خاص آنها و در ارتباط با انقلاب و مسائل اسلامی یک جا بررسی کنند و هر کجا که لازم بود - چه در زمینه مبانی و چه در زمینه کتب درسی - به تحقیق و تألیف و یا ترجمه بپردازند. اما «سمت» وظیفه دارد، اختصاصاً به تألیف کتب مبنایی و درسی در همه رشته‌های علوم انسانی بپردازد و از همه استادان برجسته دانشگاهها دعوت کند و مدد بگیرد و حاصل کار را در اختیار دانشجویان و استادان سراسر کشور قرار دهد و تاکنون هم دیده‌ایم کاری که «سمت» در این زمینه انجام داده هیچ مرکز آموزشی و تحقیقی دیگری انجام نداده است. آثار «سمت» از زابل و

چاه‌بهار گرفته تا ایلام، مهاباد، آستارا، ترکمن صحرا و سایر نقاط مرزی و مرکزی و هر جا که مراکز آموزش دولتی و غیر دولتی دایر است در هزاران مراکز فروش مورد استفاده همگان است و هیچ مرکز دیگری نتوانسته است در این زمینه با این گستردگی عمل کند و وظیفه قانونی هم نداشته‌اند البته کار «سمت» به هیچ روی مانع تلاش و پیشرفت کار سایر مراکز نیست، بلکه میدان رقابت سالمی فراهم شده است تا هر که در هر زمینه یا رشته‌ای بهتر عمل کرد در آن بخش پیش برود و حتی اگر توان بیشتر مرکزی در یک مورد محرز شد، مسئولان مراکز دوستانه تقسیم کار کنند و آن مورد را به آن مرکز واگذار کنند و دیگران به کارهای دیگر بپردازند، کار انجام نشده هم آن قدر زیاد است که هر قدر نیرو وجود داشته باشد کار هست و می‌توان کاری کرد که تداخل پدید نیاید. هم اکنون در حوزه دروس دانشگاهی نزدیک به سه هزار عنوان کتاب در علوم انسانی لازم است و اگر یک مرکز سالی صد عنوان کتاب تهیه کند سی سال طول می‌برد تا این عناوین تدوین و منتشر شود، تازه پس از هر چند سال برنامه درسی عوض می‌شود و همواره کتاب تازه ضرورت پیدا می‌کند و در کتابهای گذشته هم باید تجدیدنظر کرد و کتابهای جنبی - و گاه برای یک درس چند کتاب - هم لازم است و این همه، تنها در مرحله کتب درسی است مرحله تحقیقات مبنایی و پژوهشهای بنیادی بیکرانه و پایان ناپذیر است بنابراین همه مراکز هر قدر

هم بکوشند هرگز جا بر یکدیگر تنگ نمی‌کنند، البته کاملاً ضروری است همه آنها - حتی غیردولتیها - هم در مجموعه واحدی گرد آیند و با تقسیم کار، هر کدام در حد توان خویش از این مجموعه عظیم - و به یک معنی بیکرانه - بخشی را بر عهده بگیرند و همان را به بهترین وجه ممکن انجام دهند و از تداخل و تکرار کار و هدر رفتن نیروی مالی و انسانی - که همه‌اش بیت‌المال مسلمین است - جلوگیری کنند.

■ آیا «سمت» علاوه بر نشر کتاب به وظایف دیگری نیز پرداخته است؟

○ «سمت» چهار وظیفه اساسی دارد که به سه تای آنها - یعنی تحقیق در مبنای علوم انسانی و تدوین و نشر کتب درسی دانشگاهی و بررسی جزوهای درسی و تبدیل آنها به کتاب درسی - اشاره شد وظیفه چهارم برقرار ساختن ارتباط با سایر کشورها - بخصوص کشورهای اسلامی - برای استفاده متقابل از تجارب

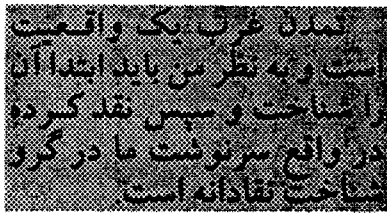
یکدیگر است. در راستای وظیفه اول دفتر همکاری حوزه و دانشگاه - که از سال ۶۱ در قم دایر شده بود - به سازمان «سمت» وابسته شد، و هم اکنون با تدوین چند کتاب مبنایی و با تربیت حدود ۶۰ نفر از طلاب فاضل به عنوان دانش پژوه و پژوهشگر بصورت مرکز بسیار امیدبخشی درآمده است که امیدواریم به خواست خدا در آینده با مددگیری از بزرگان حوزه، کارهای مهم بنیادی در علوم انسانی انجام دهد. این دفتر مجله‌ای هم دارد که تاکنون ۸ شماره از آن منتشر شده و تقریباً جای خود را باز کرده است بلکه در آینده به همت اساتید حوزه و دانشگاه زبان علمی، دینی و فرهنگی مشترکی باشد که مسائل بنیادین علوم انسانی را - بخصوص از لحاظ ارتباط با مسائل اسلامی - به گونه‌ای استوار تبیین کند و

اعتراضات نادرست معارضان را هم پاسخگو باشد. به چگونگی پرداختن به وظیفه دوم و سوم اشاره شد، اما برای تحقق وظیفه چهارم سفری به پاکستان و سفری هم به لبنان و سوریه و اردن داشته‌ایم که نتیجه آنها آشنا شدن با جو آن کشورها و قرار تبادل کتب و استفاده از تجارب همدیگر بوده است. هم اکنون به همت رایزنی فرهنگی ما در لاهور، خلاصه‌ای از مقالات سمینار ادبیات انقلاب اسلامی به زبان اردو ترجمه و منتشر شده و کتاب مبنایی اقتصاد اسلامی هم در دست ترجمه به همان زبان اردو است.

از سوی سازمان هرگز قیمت پشت جلد کتابها به هیچوجه تغییر داده نمی‌شود تا بهای کتابها مورد سوء استفاده قرار نگیرد.

■ در پایان اگر صحبت خاصی دارید بفرمایید.

○ «سمت» در حال حاضر به لطف خدا دشواریها را هموار ساخته و با رونق و موفقیت به راه افتاده است. شمار بسیار فراوانی از بهترین استادان در سراسر دانشگاهها با آن همکاری دارند. کتابهای مبنایی و درسی را با ویرایش و چاپ بسیار خوب با قیمتی تقریباً ۲۰٪ بازار عادی و ۱۰٪ هزینه زیراکس از طریق چند هزار مرکز فروش به سهولت در اختیار همگان قرار می‌دهد. از سوی سازمان هرگز قیمت پشت جلد کتابها به هیچوجه تغییر داده نمی‌شود تا بهای کتابها مورد سوء استفاده قرار نگیرد و اعتبار سازمان هم آسیب نبیند. پیداست

مقالات

انحطاط.

جایگاه هنر در گذر از بحرانهای عصر ما *

بحران زایش بحران آغاز یک تمدن در جامعه است که فی‌المثل در دوران اخیر تاریخ می‌توان جریان نوزایش و بحرانهای همراه و حوالی آن را بحران زایش نامید یعنی بحرانی که از دل آن، تمدن جدید سربرآورد و می‌دانیم که شکوفایی، تازگی و زاینده‌گی هنر دوران رنسانس در غرب چشمگیر است.

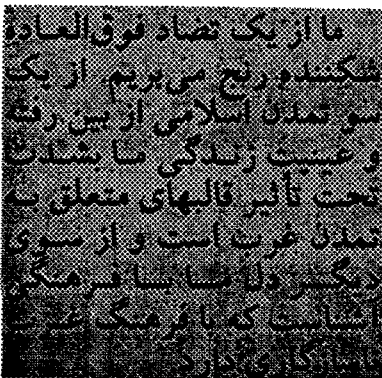
بحران انحطاط بحران دوران پیری یک تمدن و قرار گرفتن آن در آستانه فروپاشی است؛ یعنی وقتی جامعه‌ای بخواهد لباس یک تمدن را از پیکر خود در آورد دچار بحران می‌شود و باز درست در همین هنگامه است که هنر به نقطه اوج می‌رسد.

برای مثال اگر منشأ تمدن اسلامی را از آغاز دعوت اسلام بدانیم، شکل‌گیری این تمدن و باردهی آن حدود قرنهای سوم و چهارم و پنجم هجری است. ولی از قرن ششم آثار انحطاط و سقوط در تمدن اسلامی پیدا می‌شود و می‌بینیم که جریانهای بزرگ و فاخر و درخشان هنری و شعری عمدتاً متعلق به

هنرمند با خیال سروکار دارد و در جهان خیال با قدرت، در واقعیتها تصرف می‌کند. قدرت هنرمند از قدرت فیلسوف و عالم بیشتر است؛ زیرا می‌تواند در خیال خود واقعیت را براندازد یا ایجاد و دگرگون کند؛ یعنی همان‌گونه که فیلسوف و دانشمند در کار شناختن عالم و دریافت واقعیت هستند، هنرمند در کار برانداختن یا آفریدن و دگرگون کردن واقعیت به صورتی است که خود می‌خواهد. از این رو اوج هنر با اوج فلسفه در تاریخ متفاوت است. هنر در دوران بحران تمدنها اوج می‌گیرد و فلسفه به هنگام مرگ تمدن.

تاریخ نشان می‌دهد که شکوفایی و اوج تمدن هنر هنگامی است که تمدنی دچار بحران شود و منظور من از بحران، بحرانی است که متوجه بنیاد تمدن است و گر نه هر تمدنی با بحرانهای مختلفی دست به گریبان می‌شود و آنها را رفع و دفع می‌کند ولی وقتی نتوانست آن را رفع کند، بحران در تمدن، به بحران تمدن و بحران در ذات تمدن تبدیل می‌شود و حل بحران با رفتن تمدن بحران زده و آمدن تمدنی دیگر است. در واقع نسبت به تمدنها دو گونه بحران قابل تصور است یکی بحران زایش و رویش و دیگری بحران

بهره من از هنر فقط دوست داشتن هنر و هنرمند است. نه هنرمندم و نه هنرشناس با این بی‌مایگی خیزد حکم می‌کرد که در این جمع فراهم آمده از هنرمندان و هنرشناسان و استادان، سخن نگویم ولی من فرمان ادب را بر حکم خرد برگزیدم و با پذیرفتن دعوت سرکار خانم دکتر رهنورد و جناب آقای دکتر احمدی در جمع شما حضوریافتم. از هنر، با پیشینه‌ای به درازای عمر انسان و دهها قرن اندیشه ورزی در باره آن هنوز تعریف جامع و مانعی عرضه نشده است؛ همچنان که از وجود، تعریفی جز شرح‌الاسم در دست نیست. به نظر بنده هیچ‌گاه نمی‌توان به گونه هنر راه یافت بلکه هر کس از ژرفای هستی خود با هنر انس می‌گیرد، آن را لمس می‌کند و تأثیرش را در زندگی درک می‌کند. ما به جای بیان ماهیت هنر و رسیدن به گونه آن تنها می‌توانیم توصیفی از هنر و هنرمند داشته باشیم و من در اینجا می‌خواهم از جهتی به توصیف هنرمند بپردازم و سپس به بحث مورد نظر وارد شوم که بیشتر جنبه اجتماعی - فلسفی دارد تا هنری. من بر این باورم جان هنرمند، آئینه جامعه و بازتاباننده دورانی است که در آن به سر می‌برد و نیز برانگیزاننده جامعه است به سوی نقطه‌ای که مطلوب اوست.

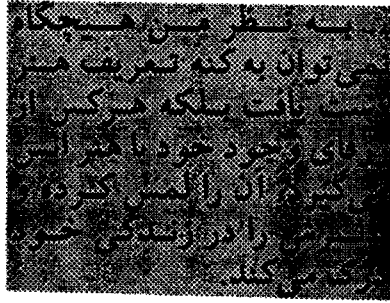
در باب نسبت ما با تمدن غرب سه نظر و سه جریان وجود داشته و احیاناً دارد: نظر و شیوه غرب‌گرایان، رأی و راه سنت‌گرایان و بینش و منش اصلاح‌گرایان.

سنت‌گرایان کوشیدند تا درها را به روی غرب ببندند اما غرب همچون طوفان به فضای زندگی ما وارد شد و لحظه به لحظه سنت‌گرایان را وادار به عقب نشینی کرد.

غرب‌گرایان نیز می‌خواستند بانفی سنت و همه گذشته‌ها درها را به روی غرب بکشایند، اما آنان نیز چون با هویت، دین و تاریخ جامعه ما آشنا نبودند هیچ‌گاه نتوانستند با توده مردم که مجرای اصلی تحولند همدلی و هم‌زبانی پیدا کنند، و از این گذشته توهمات آنان نه قابل تحقق بود و نه اگر هم بود، فایده‌ای داشت و هنر سنت‌گرا و غرب‌گرا هم به تناسب اندیشه‌های غرب‌گرایان و سنت‌گرایان، هر دو بی روح و ملال‌آور بوده و هست.

اصلاح‌گرایان نیز گرچه به نظر من مبارک‌ترین و امیدبخش‌ترین جریانی بودند که در دوره اخیر تاریخمان ظهور کردند که از یکسو سخت بر بازگشت به هویت تاریخی - دینی - ملی مان و از سوی دیگر اقتباس و اخذ سنجیده دستاوردهای مثبت تمدن غرب تأکید می‌کردند ولی اختلاف‌نظر و آشفتگی فکری در میان جریانهای اصلاح‌گر نیز بسیار فراوان بوده‌است ولی هم در حوزه اندیشه و هم در حوزه هنر اگر امر مطلوب و قابل قبول و ارزنده‌ای وجود دارد مستلزم به نواندیشان اصلاح‌گر است. ما در چنین وضعیتی با غرب که واقعیت پرهیمنه روزگار ماست چه نسبتی داریم، یا می‌توانیم و باید داشته باشیم؟

من بر این باورم که هرچه زودتر باید تکلیف خود را در برابر غرب تعیین

زندگی عبارتست از یک همکاری و همدلی متواضعانه برای شناختن مسائل و رسیدن به راه حل مشترک و مشارکت در حل آنها. به جز این هر چه باشد و هر تحمیلی که بشود، جامعه با واکنش بدی جواب خواهد داد.

به نظر من چنانکه از منابع اصیل دینی برداشت می‌کنم، پیامبران نیز نیامده‌اند تا جامعه را به قسط وادار کنند و فاعل قیام به قسط، مردمند نه پیامبران: «لقد ارسلنا رسلنا بالبینات ... ليقوم الناس بالقسط ...» ما پیامبران را فرستادیم و به آنان کتاب و میزان دادیم تا مردم خود به قسط برخیزند. یعنی انسان تا آگاه نشود نمی‌تواند در جامعه تحول پدید آورد: «ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم».

باری، چنانکه گفته شد ما از تضاد فوق‌العاده شکننده‌ای رنج می‌بریم تضادی که ناشی از این است که تمدن ما (تمدن اسلامی) از بین رفته است ولی فرهنگ متناسب با آن یا آثار بزرگی از آن در دل و جان ما باقی است. از سوی دیگر عینیت زندگی ما بشدت تحت تأثیر قالبها و دستاوردهای متعلق به تمدن غرب است. یعنی زندگی ما متأثر از دانش و فن غرب است؛ ارتباطات غرب تحمیل‌کننده‌ترین نقش را در زندگی ما دارد و حتی نهادهای سیاسی و اقتصادی ما متأثر از تمدن غرب است و مشکل ما همین است. یعنی تضاد میان فرهنگ خودمان که با تمدن پیشین ما سازگار است با زندگی عینی مان که تحت تأثیر تمدن جدید است.

قرنهای ششم و هفتم است. اما فلسفه غالباً محصول پایان یک تمدن است یعنی گزافه نیست اگر بگوییم وقتی که در تمدنی فلسفه ای به اوج می‌رسد ناقوس مرگ تمدن نیز نواخته می‌شود و شاهد آن اوج فلسفه یونانی (فلسفه افلاطون و ارسطو) همزمان با فروپاشی تمدن یونانی است و با مرگ تمدن اسلامی فلسفه مسلمانان به بالاترین اوج خود می‌رسد (حکمت متعالیه ملاصدرا) و تمامیت فلسفه قرون وسطای غرب همزمان است با حالت احتضار و به شماره افتادن آخرین نفسهای تمدن قرون وسطی.

در این میانه وضع کنونی ما چگونه است؟ ما در دورانی به سر می‌بریم که تمدن نداریم یعنی قرنهایست که آنچه به نام تمدن اسلامی معروف است از میان رفته است ولی جانمان هنوز متأثر از فرهنگی است که هم‌زاد و همراه تمدن اسلامی بوده است و از آنجا که هر تمدنی فرهنگ متناسب با خود را دارد و هر هنری با هر فرهنگ و تمدنی سازگار نیست، بنابراین در دوران برزخ یعنی دورانی که تمدن از بین رفته و تمدن نوین جای آن را نگرفته است و فرهنگ پیشین نیز متزلزل است، نمی‌توان انتظار هنر زنده و سازنده و شاداب را داشت. در چنین موقعیتهایی، دوران، دوران تقلید و تکرار در هنر است نه ایجاد و بسط هنرنو.

اینها مقدمه‌ای بود تا تذکری باشد به موقعیت تاریخی کنونی مان. در این موقعیت، گفتن چه باید کرد؟ چندان چاره ساز نیست بلکه باید بیش از آن مسائل را درست فهمید. اگر انسان آنها را فهمید آنگاه تلاش می‌کند تا راه حل را نیز بیابد. نباید قبل از شناخت درست مسائل و موقعیت، کسانی بنشینند و مانیفست بدهند. اگر هم بدهند فقط به آشفتگی اوضاع می‌افزایند.

دوران بوزخ یعنی زمسانی
که تمدنی از بین رفته و تمدن
سویین جاسای آن را نگرفته،
دوران تقلید و تکرار است نه
ایجاد و بسط

کنیم. غرب واقعی است که به دلخواه و با توهمات ما محو نمی‌شود. این واقعیت را ابتدا باید خالی از مهر و کین شناخت.

می‌گویند تمدن غرب جهانخوار است. مطلب درستی است اما کدام تمدن جهانخوار نیست؟ تمدن چینی، تمدن رومی، تمدن ایرانی و تمدن اسلامی (یعنی تمدنی که در میان مسلمانان شکل گرفت و محور سیاسی آن مثلاً آل‌بویه و سلجوقیان بودند) اگر این تمدنها امکانات تمدن غرب را داشتند جهانخواری نمی‌کردند؟ و مگر تا آنجا که توانستند نکردند؟ البته با توجه به نیروی فنی، اطلاعاتی، اقتصادی و نظامی غرب که با نظامهای پیشین قابل قیاس نیست و با توجه به دنیازدگی بیشتر تمدن جدید طبعاً دامنه ژرفای جهانخواری این تمدن بیشتر و خطرناکتر است. باری تمدن غرب یک واقعیت است و برآنچه بر عهده ماست اینکه آن را درست بشناسیم و اگر شناختیم می‌توانیم با معیارهایی که متعلق به خود ماست با آن برخورد مناسب هم داشته باشیم منتهی برای اینکه مرعوب زرق و برق و محکوم حکم سیاست غرب نشویم لازم است که قدرت نقد داشته باشیم ولی تنها نقد غرب کافی نیست بلکه باید هویت خودمان و ریشه‌های تاریخی و فرهنگی آن را نیز نقد کنیم. به عبارت دیگر سرنوشت ما در گرو رسیدن به مرحله بلوغی است که در آن به دوگونه نقد مجهز شویم شناخت نقادانه خویش و گذشته و سنت خودمان و شناخت

درست روح و مبادی تمدن غرب و نقد آن؛ در اینصورت است که می‌توانیم به آینده‌ای روشن راه بیابیم و اگر به این مرحله از بلوغ برسیم می‌توانیم بگوییم بحران فعلی در جامعه ما بحران زایش است. زایش تمدنی که همه مزایای گذشته و حال زندگی بشر را داشته باشیم و از مضار و ناروایی هر دو تهی باشد. متأسفانه در دهها و صدها سال گذشته از وجود یک جریان نیرومند و سازنده هنری محروم بوده‌ایم و همواره تقلید کرده‌ایم یا تقلید از گذشتگان در چارچوب سنت یا تقلید بی‌حساب از غرب و اگر در این میان نوآوریها و خلاقیتی هم بوده است نوعاً تک ستاره‌ای بوده‌است که در آسمان سیاه درخشیده است.

بنده هنگامی می‌توانم بگویم وارد مرحله سازندگی بنیادی و رفتن به سوی تمدنی خودی و البته نوشده‌ایم که صاحب جریان هنری نو و متکی بر میراثهای خودی و نیرو گرفته از دو داوری نقدآمیز نسبت به میراثها و سنت خودمان از یک سو و واقعیتهای زمان که غرب مهمترین آن است از سوی دیگر بشویم و دلمان را به تقلیدها و تک ستاره‌ها خوش نکنیم. اگر خیال هنرمند ما توانست واقعیتی را بیافریند که هم با هویت تاریخی ما آشنا باشد و هم به امروز و فردای جامعه تعلق داشته باشد می‌توان به آینده این جامعه امید داشت.

خیال بازگشت به گذشته خیال خام است و خیال غربی شدن بی‌حساب،

همان طور که فیلسوف در کتاب شناختن عالم و ادراک حقیقت نوشت: «واقعیت است. هنرمند در کار برانداختن، دگرگون کردن و آفریدن واقعیت است. مسئورتی است. کسی که می‌خواهد

خساستر. متأسفانه در دوران بحران انحطاط، خیالپردازی هنرمندان برجسته ما بی‌آنکه چندان متوجه واقعیت باشد در صورت صوفیگری و عرفان و تصوف افراطی سیرانحطاط ما را شتابان کرد. یعنی آن هنر به جای نقد واقعیت موجود و تلاش برای یافتن راه بیرون رفتن از آن، به نفی دنیا پرداخت تا جان داغدار هنرمند تسلی پیدا کند، نه اینکه جامعه دچار بدبختی، رهایی یابد. باری ما در موقعیت دشواری به سر می‌بریم و باید در باره این واقعیت تأمل کرد. قطعاً در میان هنرمندان و روشنفکران، هستند کسانی که آگاه یا ناآگاه زجر ناشی از این واقعیت را در هنر خود تجلی می‌دهند ولی جامعه ما منتظر پیدایش یک جریان گسترده و نیرومند هنری فکری در این زمینه است. ان شاء الله به برکت تحول ناشی از انقلاب اسلامی در جامعه و با عبرت گرفتن از تاریخ روشنفکران و نسل اندیشمند ما بتواند راه را به سوی آینده‌ای بگشاید که در آن، جامعه برخوردار از صفای اندیشه و امنیت و آگاهی کامل باشد. امیدوارم خداوند به همه شما که دست‌اندرکار حساسترین و ظریفترین و معنوی‌ترین رشته اندیشه و دانش بشری یعنی هنر هستید، توفیق عنایت فرماید و انگاره‌ها و انگیزه‌ها و کارهای شما منشأ تحول بزرگ در عرصه هنر باشد.

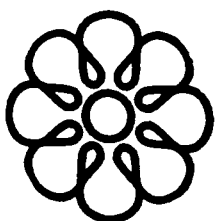
* برگرفته از سخنرانی ایراد شده جناب

آقای خاتمی، در گردهمایی تخصصی هنر

که از سوی «سنت» در اردیبهشت ماه ۷۵

در دانشگاه تربیت مدرس برگزار شده

است.

مراحل جریان ویرایش و تولید اثر

از سال ۱۳۷۲ مرکز نشر دانشگاهی کلاسهای با عنوان دوره مقدماتی ویرایش دایر کرد. گروهی از علاقه‌مندان به امر ویرایش از سوی «سمت» مأموریت یافتند در این دوره‌ها شرکت و از محضر پرفیض استادان برجسته این فن استفاده کنند. آنچه می‌خوانید مطالبی است درباره ویرایش که محصول تنظیم یادداشتهای پراکنده‌ایست از درسهای استاد احمد سمعی.

قسمت اول آن را در این شماره می‌خوانید:

هر اثری از آغاز نگارش تا انتشار مراحل را طی می‌کند که عبارتند از:

مرحله اول: عرضه یا سفارش اثر

منظور از عرضه اثر هم عرضه اثر آماده است و هم سفارش آن. اگر ناشر پیشاپیش با آثار مؤلف یا مترجم آشنا باشد می‌تواند قبل از ملاحظه ویراستار نظر خود را اعلام کند، ولی در غیر این صورت اثر را برای ارزیابی به ویراستار می‌سپارد.

اثر اگر ترجمه است باید ویراستار مطمئن باشد که ترجمه دیگری از آن در بازار نیست و یا این ترجمه نسبت به آن رجحان دارد و یا اطمینان یابد که ترجمه قبلی نایاب شده است. در صورتی که کار از سوی ناشر به صاحب اثر سفارش داده می‌شود بهتر است از وی نمونه کار خواسته شود، ولی چون احتمال دارد نمونه با اصل کار یکسان نباشد در صورت امکان کار نمونه حضوری انجام پذیرد، در غیر این صورت باید شرط شود که نمونه با اصل کار یکسان باشد.

بعضی از ترجمه‌ها یا تألیفات گروهی است و باید هنگام سفارش اثر ناظری به عنوان سرویراستار معین شود و طبق الگویی که به تصویب مدیریت نشر رسیده باشد بر کار نظارت کند.

مرحله دوم: ارزیابی (ارزشیابی)

معمولاً مدیریت نشر ارزیابی اثر را به ویراستار محول می‌کند. باید در ارزیابی اثر معیارهای مشخصی در دست ارزیاب باشد: هرگاه اثر ترجمه باشد ویراستار، اثر را از نظر میزان دقت و مهارت در نقل معانی و مفاهیم و گزینش معادلها و یکدستی در کاربرد الفاظ و همچنین صحت ضبط اعلام و روانی و سلاست بیان بررسی می‌کند؛ و هرگاه تألیف باشد به ارزش ادبی و اعتبار علمی آن از جهت اسناد و منابع و طرز استفاده از آنها و همچنین به نحوه تبویب و تدوین و تناسب و توازن فصول و مطابقت محتوای اثر با مقصود نویسنده توجه نشان می‌دهد.

مرحله سوم: گزارش ارزیابی

ویراستار بعد از ارزیابی، گزارشی تهیه می‌کند و به مدیریت نشر ارائه می‌دهد. این گزارش باید گویا، زیاندار، مستدل و متکی به شواهد باشد تا از همه جهات عیب و هنر و مزایا و کمبودهای کار را نمودار سازد و بویژه با اظهار نظر قاطع همراه باشد.

در صورتی که آثار مشابهی در بازار موجود باشد باید نام آنها دقیق ذکر شود و اگر در اثر تحویلی مطالبی آورده شده باشد که با سیاست ناشر مطابق نیست باید ویراستار بدون ملاحظه آنها را متذکر شود و خلاصه اینکه ارزیاب باید وکیل امین ناشر باشد.

مرحله چهارم: اعلام نتیجه به صاحب اثر

مدیریت نشر بعد از ملاحظه گزارش باید نتیجه را به صاحب اثر اعلام کند که احتمال دارد قبول یا رد و یا قبول مشروط اثر باشد. غالباً شروط را ویراستار در گزارش می‌آورد ولی در اعلام نتیجه لازم نیست به همه آنها اشاره شود. البته در قبول مشروط باید دقت و تأکید بیشتر شود.

مرحله پنجم: تحویل گرفتن اثر (تحویل‌گیری)

بعد از اعلام موافقت ناشر، صاحب اثر براساس سفارش، کار را به انجام می‌رساند و تحویل می‌دهد. ناشر باید در این مرحله اثر تحویل شده را از نظر کمی و کیفی به دقت واریسی کند. باید تحویل‌گیری به معنای اداری آن باشد، یعنی ویراستار اثر را صفحه‌شماری و نظم و تداوم اجزای آن را ملاحظه می‌کند. اگر اثر تحویل شده، ترجمه باشد ویراستار متن اصلی را خواستار می‌شود.

مرحله ششم: مرور اثر به وسیله ویراستار

ویراستار در آغاز، اثر تحویل شده را مرور اجمالی می‌کند تا سیاست ویرایشی خود را به مدیریت نشر اعلام کند که آیا اثر از نظر ویرایشی کم کار، متوسط یا پرکار است. معمولاً در حین مرور، ویراستار یادداشتهایی برمی‌دارد و در آن نوع، کارهایی را که باید انجام دهد و اینکه به چه ابزارها و منابعی نیاز دارد مشخص می‌کند. البته باید ویراستار با توجه به موقعیت کتاب سیاست کاری خود را با سیاست ناشر هماهنگ کند. چه بسا ضرورت دارد اثری سریع به بازار عرضه شود تا از طراوت و تازگی نیفتد و

ضوابط نگارشی

هر سازمان تحقیقاتی و انتشاراتی یا هر ناشر معتبر، ضوابط و ملاک‌هایی برای پذیرش و چاپ اثر دارد که گاه آن را به صورت شیوه‌نامه یا دستورالعملی ارائه می‌کند. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) نیز دارای شیوه‌نامه‌ای است که ویراستاران سازمان در کار ویرایش و آماده‌سازی از آن بهره می‌برند. همچنین برای جلوگیری از

۱. متن اثر باید تایپ شده یا فقط با خودکار و تمیز و خوانا باشد و در نوشتن یا تایپ لازم است موارد ذیل رعایت شود:

الف) فاصله سطرها حدود دو سانتیمتر باشد؛

ب) در حاشیه صفحه‌ها (از هر طرف حدود دو سانتیمتر) چیزی نوشته یا تایپ نشود؛

ج) مطالب فقط در یک روی کاغذ نوشته یا تایپ شود؛

د) صفحه‌ها به یک اندازه باشد؛

ه) از کاغذ کاهی و کاغذهای نامرغوب که زود پاره یا فرسوده می‌شوند استفاده نشود.

برای رعایت موارد فوق بهتر است از فرم‌های مخصوص تألیف و ترجمه سازمان «سمت» استفاده شود.

۲. در دست‌نوشته باید شماره صفحات مسلسل باشد (شماره فرعی نداشته باشد) و اگر ترجمه است علاوه بر شماره صفحه‌های ترجمه، شماره صفحه‌های متن اصلی نیز نوشته شود.

۳. ضمیمه‌های اثر مانند پیشگفتار، تصویرها، نقشه‌ها، واژه‌نامه‌ها و فهرست‌ها باید با متن اصلی تحویل شود.

۴. نکته‌هایی که لازم است ویراستار یا حروفچین از آنها آگاه باشد در روی برگه جداگانه‌ای توضیح داده شود.

پاراگراف‌بندی، تنظیم پانوشتها و ارجاعات، یکدست کردن ضبظها و اصطلاحات، مشخص کردن عناوین آثار یا پاره‌های واژه‌ها و عبارات، ضبط

واژه‌نامه و شرح اعلام ضرورت می‌یابد. عملیات ویرایش فنی متعدد و متنوع است: اِعمال قواعد و رسم الخط و نشانه‌های فصل و وصل،

گاهی بالعکس استواری و صحت متن نظر ناشر را تأمین می‌کند.

مرحله هفتم: تهیه وسایل و ابزارهای کار ناشر موظف است ابزار لازم را در اختیار ویراستار قرار دهد. برخی از ابزارها مانند فرهنگها، دائرةالمعارفها، جدول تطبیق سنوات هجری و میلادی و واژه‌نامه‌های تخصصی عام هستند و دسته‌ای ابزارهای خاص، مثلاً اگر صاحب اثر به کتاب یا کتابهای خاصی زیاد ارجاع داده باشد ضرورت دارد آن کتابها به وسیله ناشر تهیه شود تا در صورت نیاز، بویژه در ترجمه نقل قولها، مستقیماً به آنها رجوع شود.

مرحله هشتم: آغاز ویرایش ویراستار برای اجرای عملیات گوناگون ویرایشی روشی مناسب برمی‌گزیند: یا صفحه به صفحه آنها را به موازات یکدیگر انجام می‌دهد یا اگر تنوع آنها موجب تفرق حواس شود مرحله به مرحله عمل می‌کند. در هر دو حال، ویراستار باید تصویری جامع از انواع کارهایی که باید انجام دهد در نظر داشته باشد. به نام واریسی نهایی، ویراستار در پایان کار، اثر ویراسته را یک بار از همه جهات مرور و نقایص و ناهماهنگیها و دوگونیها را رفع می‌کند. ویراستار با توجه به نوع ویرایش، کار را در دو بخش عمده فنی و محتوایی آغاز می‌کند. البته این دو مقوله از نظر زمانی جدانشدنی و از نظر ذاتی، همچون صورت و ماده از یکدیگر تفکیک‌ناپذیرند. محتوای اثر تعیین‌کننده ویژگیهای ویرایش فنی است. برخی کارهای ویرایشی با توجه به نوع اثر منتفی یا مطرح می‌شود؛ مثلاً برای رمان عموماً فهرست یا فهرست راهنما تنظیم نمی‌شود، در عوض برای متن قدیم که در آن کاربردهای مهجور و اعلام نامأنوس دیده می‌شود تهیه

دوباره کاریها و اتلاف زمان و احیاناً بروز مشکلات چاره‌ناپذیر، خلاصه‌ای از این شیوه‌نامه بویژه نکات اساسی و کلی آن که مستقیماً متوجه مؤلفان و مترجمان است تهیه شده و در اختیار آنها قرار داده می‌شود.

از آنجا که قرار است اهم نکات ویرایشی شیوه‌نامه سازمان در هر شماره از «سخن سمت» درج شود، در این شماره به ذکر کلیات می‌پردازیم:

۹. در ترجمه باید شکل فنی متن اصلی از نظر پاراگراف‌بندی، محل قرار گرفتن عناوین شکلها، تأکیدها (سیاه، ایتالیک یا در گیومه بودن کلمات) و جز اینها رعایت شود.
۱۰. در ترجمه آیات قرآن، احادیث و جز اینها بهتر است - با ذکر منبع - از ترجمه‌های معتبر استفاده شود.
۱۱. عنوان کتابها و مقاله‌های لاتین در متن باید به فارسی ترجمه شود و معادل آنها به زبان اصلی در پاورقی بیاید. اسامی خاص نباید ترجمه شود، ولی به خط فارسی نوشته می‌شود. اعلام و اصطلاحات و عنوان کتابها و مقاله‌ها باید در سراسر کتاب هماهنگ و یکدست باشد.
۱۲. در نوشتن کلمه‌ها و اعلام خارجی به خط فارسی، باید تلفظ اصلی (زبانی که کلمه متعلق به آن است) ملاک قرار گیرد، مگر در مواردی که صورت تلفظی خاصی، تلفظ بین‌المللی آن کلمه شده باشد یا در فارسی به همان صورت جا افتاده باشد. برای مثال به کار بردن «پلات» یا «پلاتو» به جای «افلاطون» و «هنگری» به جای «مجارستان» درست نیست.
۱۳. در پاورقیها و سایر جاها، از جمله منابع، باید در کلمات لاتین، حروف از نظر بزرگ (کاپیتال) و کوچک
- بودن مشخص باشد؛ برای مثال، حرف اول اعلام و مشخصات کتابنامه‌ای اثر با حروف بزرگ نوشته می‌شود.
۱۴. در پانوشتها تنها معادل لاتین اسامی و اصطلاحات نامأنوس ذکر می‌شود و لازم نیست معادل در صفحات دیگر تکرار شود.
۱۵. در مواردی که مطلبی عیناً از منبعی نقل می‌شود (نقل قول مستقیم) مطلب نقل شده باید حتماً داخل گیومه بیاید و مشخصات دقیق منبع در پاورقی ذکر شود.
۱۶. در جدولها و نقشه‌ها و سایر موارد باید تمامی کلمات داخل آنها ترجمه شود.
۱۷. فهرست موضوعی از فهرستهای بسیار مهم است که برای هر کتاب لازم و ضروری است. در تمام فهرستها باید شماره صفحات ذکر شود.
۱۸. در واژه‌نامه باید فقط اصطلاحات خاصی که در کتاب آمده است ذکر شود و معادل یا توضیح آنها دقیقاً همان باشد که در متن، پانوشت، جدول و... آمده است.

فرمول‌نویسی، تعیین سلسله مراتب، عنوانها و زیرعنوانها یا کدبندی مطالب، فاصله‌بندی، اختیار شیوه مناسب برای معرفی مشخصات کتابشناسی، تهیه

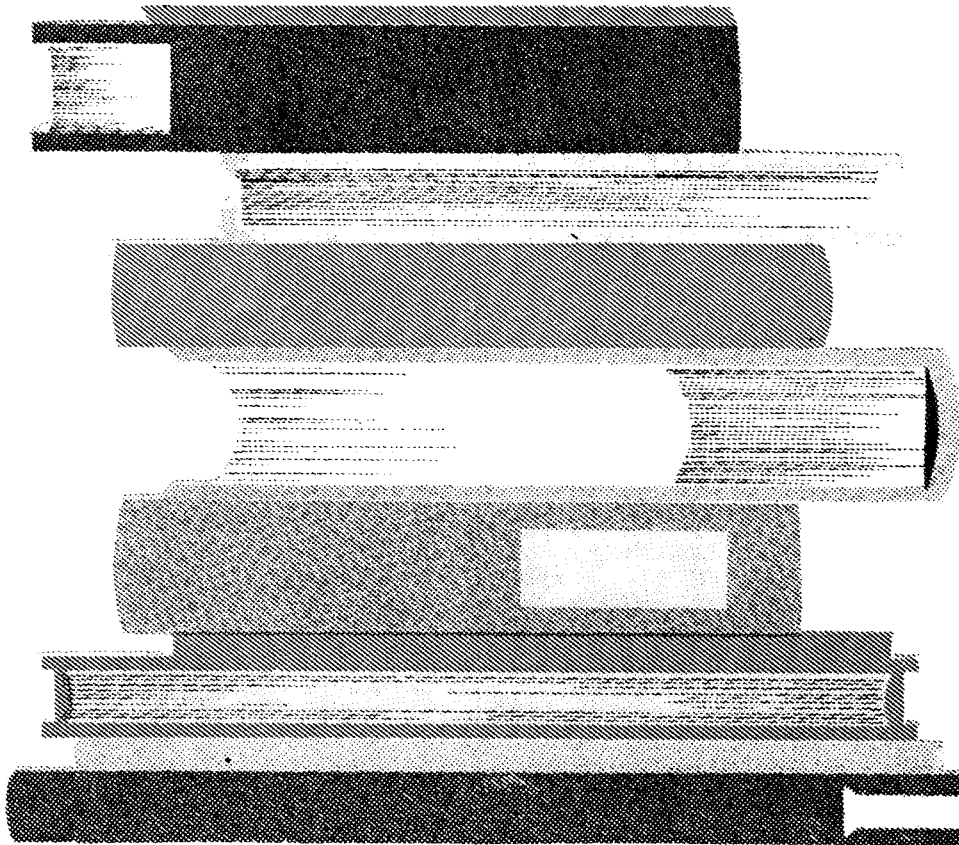
لاتین نامها یا معادل خارجی اصطلاحات فنی و مفاهیم علمی، تعیین محل تصاویر و اشکال و نمودارها و جدولها، اجرای ضوابط

بهتر است ویراستار حین کار فیش برداری کند مطالب علمی و بدیع را از مؤلفی فیسراگسیرد و در اثر مؤلف دیگری به کار گیرد.

فهرست مندرجات و فهرست تفصیلی و فهرست راهنما و واژه‌نامه و شرح اعلام و دیگر حواشی و تعلیقات، تنظیم صفحات عنوان و حقوق و فهرست عناوین مجموعه و صفحه عنوان به زبان خارجی، اصلاح عبارتی، واریسی «داده‌ها» نظیر سنوات و نقل قولها و معانی واژه‌ها، اعراب‌گذاریهای لازم، تبدیل واحدهای مقیاس، توضیح برخی از اصطلاحات، آحیاناً معرفی اجمالی بعضی از اعلام، همه و همه در حوزه خدمات ویرایش فنی قرار می‌گیرند. البته همه این کارها در مورد همه آثار لازم نیست.

در ویرایش محتوایی ویراستار محدودیتهایی دارد. محدودیت اصلی او در تغییر سبک اثر است که حریم صاحب اثر شمرده می‌شود. گفته‌اند که سبک خود نویسنده است. اگر ویراستاری در این مورد اعمال سلیقه و تفتن کند، علاوه بر آفات دیگر این خطر را نیز دارد که همه ویراسته‌های او یکنواخت و هم سبک از کار درآیند. این جمله زمانی مصداق می‌یابد که صاحب اثر صاحب سبک نیز باشد.

بهتر است ویراستار حین کار فیش برداری کند، بویژه هنگام ویرایش کتابهای علمی، مانند ضبط اعلام، اصطلاحات و معادل واژه‌ها تا علاوه بر استفاده در همان متن مورد ویرایش در سایر آثاری که بعدها ویرایش خواهد کرد از آنها استفاده کند. یعنی مطالب علمی و بدیع را از مؤلفی فواگیرد و در اثر مؤلف دیگری به کار گیرد. تکرار و تداوم این کار موجب می‌شود که ویراستار رفته رفته تبهر پیدا کند و ذهن او به دائرةالمعارف مبدل گردد.

کلیاتی درباره کتابشناسی*

کتابشناسی آثار کلیسا پرداخت و بعد از آن محمد بن اسحاق معروف به ابن الندیم در سال ۳۷۷ هجری قمری کتابشناسی معروف خود را به نام الفهرست ارائه داد که علاوه بر کتابشناسی، تاریخ علوم اسلامی را نیز عرضه می‌کند. این کتاب برای هر علمی فصلی را اختصاص داده است و علاوه بر معرفی کتابهای مهم آن رشته معروفترین دانشمندان آن رشته را نیز می‌شناساند. متأسفانه بعضی از قسمتهای کتاب از بین رفته است. این کتاب مهم به برخی از زبانهای اروپایی ترجمه شده است.

اختراع صنعت چاپ نقطه عطفی بود در رشد و توسعه فرهنگ مکتوب، به طوری که امروزه طبق آمار یونسکو هر سال متجاوز از هزارها عنوان کتابشناسی منتشر می‌شود، البته همه

شهرت یافته‌اند، البته با این تفاوت که کتابشناسی، سیاهه‌هایی است که در آن مشخصات آثار با اصولی خاص سامان یافته است ولی فهرست مربوط به محل خاصی است، مانند فهرست خطی کتابخانه‌ها؛ بنابراین کتابشناسی از جهتی اعم از فهرست است.

قدیمترین فهرست کتابخانه‌ها فهرست کتابخانه آشور بانی پال در نینوا و نخستین فهرست موضوعی، فهرست کتابخانه اسکندریه است.

سابقه نگارش کتابشناسی به حدود دو هزار سال پیش می‌رسد و قدیمترین کتابشناسی که سراغ داریم به وسیله جالینوس، پزشک یونانی، تدوین شده است. او در این کتابشناسی براساس تاریخ انتشار (به شیوه تقویمی) کتابهای خود را معرفی کرده است. در سال ۷۳۱ میلادی شخصی به نام Bede به تدوین

بدون تردید از همان آغاز که انسان خواندن و نوشتن فراگرفت و توانست دانسته‌های خود را بر روی الواح و برگها و پوست حیوانات بنویسد، در این اندیشه بود که به گونه‌ای نام این آثار را به طور منظم ثبت و ضبط کند تا ضمن حفظ یاد آنها بسهولت قابل بازیابی باشند و از این طریق راه تحقیق هموار شود. با گذشت زمان و پیشرفت در تولید آثار مکتوب ضرورت این کار بیش از پیش نمایان شد و دانشمندان را بر آن داشت که با امکانات اندک به شناسایی آثار بپردازند و نتیجه تحقیق و تفحص خود را در مجموعه‌هایی گردآورند و به اهل تحقیق عرضه کنند. این مجموعه‌ها امروزه به تناسب شیوه کار و محتوایی که در آنها فراهم آمده است به عنوان کتابشناسی (Bibliografi) و فهرست (catalogue)

طبق آمار یونسکو، هر سال مستجاوز از هزارها عنوان کتابشناسی منتشر می شود.

منطقه ای معروفند، مثلاً کتابشناسی کتابهای اسپانیولی که شامل کتابهای چاپی به زبان اسپانیولی در اسپانیا و کشورهای امریکای لاتین است.

گروهی از کتابشناسیها ملی هستند، یعنی سیاهه هایی اند که مشخصات انتشارات یک کشور را نشان می دهد. معمولاً متولّی چنین کتابشناسی در هر کشوری کتابخانه ملی آن کشور است. در ایران این وظیفه بعد از کتابشناسی ایرج افشار برعهده کتابخانه ملی گذاشته شده است و اینک با عنوان کتابشناسی ملی ایران انتشار می یابد. این کتاب براساس رده بندی دیویی سامان یافته و در پایان، نمایه هایی برای راهنمایی به عناوین کتابها، اسامی نویسندگان، موضوعات و نام ناشران تهیه شده است.

برخی از کتابشناسیها به صورت استانی یا ایالتی تهیه می شوند، مانند کتابشناسی ایالت نیویورک.

حوزه شمول هر کتابشناسی موجب می شود که کتابشناسی را از بُعد دیگر به عمومی و اختصاصی تقسیم کرد. مثلاً کتابشناسی ملی ایران عمومی است و براساس رده بندی دیویی همه موضوعات را به طور کلی دربرمی گیرد و تنها به کتابشناسی رشته خاصی نمی پردازد. در مقابل دسته ای از

کتابشناسیها از نظر زمان، شمول، ارائه اطلاعات و حوزه شمول به ترتیب تحت دو عنوان «جاری و گذشته نگر»، «جامع و گزیده»، «با یادداشت و بدون یادداشت» و «عمومی و اختصاصی» تقسیم بندی می شوند.

به نام مرآة الکتب اشاره کرد. این کتاب از نظر ساختار، مشابهت زیادی با کشف الظنون دارد. معروفترین کتابشناسی شیعه به نام الذریعة الی تصانیف الشیعه تألیف شیخ آقابزرگ طهرانی به زبان عربی است که در ۲۵ جلد به چاپ رسیده است.

خان بابامشار از پیشروان تألیف کتابشناسی به زبان فارسی در ایران است. او در اثر خود سعی کرده است از قدیمترین کتابهای فارسی چاپی شروع کند و تا آثار سال ۱۳۴۰ پیش رود. سپس ایرج افشار این کار را دنبال کرد و توانست کتابشناسی ده ساله کتابهای فارسی چاپی را تا سال ۱۳۴۲ تهیه کند، با این تفاوت که اثر او به شیوه غربی تدوین شده و به جای عنوان کتاب با نام مؤلف نظم یافته است.

بعد از مروری کوتاه به تاریخچه و ضرورت شکل گیری کتابشناسیها به انواع و اقسام کتابشناسی ها اشاره می شود.

سابقه نگارش کتابشناسی به حدود دو هزار سال پیش می رسد و قسماً به بیشترین کتابشناسی به وسیله جالینوس - پزشک یونانی - تدوین شده است.

کتابشناسیها از جهات مختلف تقسیم بندی شده اند که ما در اینجا به طور اجمال به آنها اشاره می کنیم و علاقه مندان را به کتابهای مفصل در این زمینه ارجاع می دهیم:

برخی از کتابشناسیها جهانی هستند، یعنی سیاهه هایی از کلیه انتشارات جهانند. البته هنوز چنین کتابشناسی به طور کامل فراهم نیامده است و برخی از مراکز مهم از جمله کتابخانه کنگره امریکا فعالیت هایی را شروع کرده است.

دسته دیگر به عنوان کتابشناسیهای

کتابشناسی، مستجموعه سیاهه هایی است که در آن، مشخصات آثار مکتوب با اصولی خاص سامان یافته ولی فهرست، مربوط به محل خاصی است.

این کتابشناسیها به مواد نوشتاری اختصاص ندارند و مواد دیداری و شنیداری مانند فیلم، نوار ویدئویی، عکس و اسلاید را نیز شامل می شود. در حالی که در گذشته تولید کتاب بحدی کند بود که در مغرب زمین کلاً ۱۰۰ هزار عنوان کتاب وجود داشت که آنها را با زنجیر به هم وصل کرده بودند و بدین جهت این دوره کتاب را دوره کتابهای زنجیری نامیده اند. در این دوره، کتاب و کتابخوانی در شرق رونق بیشتری داشت و در کتابخانه های این منطقه ۱۲۰ هزار عنوان کتاب موجود بود. البته بعد از اختراع چاپ تولید کتاب در غرب سرعت گرفت و افزایش آمار کتاب لزوم تدوین کتابشناسیهای متعدد را به دنبال داشت. کتابشناسی مذهبی یوهان تریتایم، کتابشناسی حقوقی بیل و کتابشناسی سیاسی گابریل محصول این تحول عظیم بوده است.

از معروفترین کتابشناسیها که در مشرق زمین ظهور یافت کتاب گرانقدر کشف الظنون عن اسامی الکتب والفنون تألیف مصطفی بن عبدالله معروف به حاجی خلیفه و کاتب چلبی است که در دوران عثمانیها به زبان عربی نگاشته شد و سپس ذیلی به نام ایضاح المکنون فی الذیل علی کشف الظنون به وسیله اسماعیل بن محمد امین بغدادی تألیف گردید. این اثر و ذیل آن عمده کتابهای اهل سنت را در بردارد. دانشمندان شیعه برای جبران این نقیصه دست به تألیف کتابهایی در کتابشناسی شیعه زدند، از آن جمله می توان به اثر شهید ثقة الاسلام تبریزی

معروفترین کتابشناسی شیعه به نام «الذریعة الی تصانیف الشیعه» تألیف شیخ آقابزرگ طهرانی به زبان عربی است که در ۲۵ جلد به چاپ رسیده است.

کتابشناسیها در محدوده تخصص ویژه‌ای به معرفی آثار می‌پردازند، مانند کتابشناسی جامعه‌شناسی و روانشناسی و حتی کتابشناسی کتابهایی که درباره شخصیت‌های علمی و ادبی نوشته شده‌اند، چون کتابشناسی مولوی و حافظ.

گاهی کتابشناسیها را از نظر زمان، تقسیم‌بندی می‌کنند که عمده‌تاً تحت دو عنوان کتابشناسی جاری و گذشته‌نگر قرار می‌گیرند. کتابشناسی جاری تقریباً آثاری را معرفی می‌کند که جدیدالانتشارند، مانند روزنامه‌ها و مجلاتی که به معرفی تازه‌های نشر می‌پردازند. برخی موارد این اطلاعات قبل از انتشار خود اثر اعلام می‌شود. در غالب کشورهای غربی ناشران لیست کتابهای در دست انتشار خود را با عنوان **Books in print** به اطلاع علاقه‌مندان می‌رسانند.

کتابشناسی گذشته‌نگر به معرفی آثاری می‌پردازد که انتشار آنها به گذشته برمی‌گردد، حتی ممکن است از برخی آثار معرفی شده نسخه‌ای در بازار نباشد، مانند کتابشناسی دهساله ایران که از سال ۳۳-۴۲ را دربرمی‌گیرد.

گاهی کتابشناسیها را از نظر شمول دسته‌بندی می‌کنند و عنوان کتابشناسی جامع و گزیده به آنها می‌دهند.

کتابشناسیها از نظر ارائه اطلاعات نیز به دو گروه منقسم می‌شوند: در برخی از کتابشناسیها علاوه بر نام کتاب و نام پدیدآورندگان آن مطالبی درباره محتوای اثر به صورت چکیده آورده می‌شود. این دسته را کتابشناسیهای با

یادداشت می‌نامند و گروه دیگر که چنین ویژگی را دارا نیستند، کتابشناسی بدون یادداشت نامیده می‌شوند، مثلاً کتابشناسی شیخ آقابزرگ طهرانی از مصدق کتابشناسی با یادداشت است، یعنی علاوه بر اطلاعات کتابشناسی خلاصه مطالب کتاب را نیز در اختیار خواننده می‌گذارد و در مقابل، کتابشناسی ملی ایران از نوع کتابشناسی بدون یادداشت است.

کتابشناسیها از نظر شکل نیز به چند دسته تقسیم می‌شوند: برخی به معرفی مشخصات کتاب می‌پردازند و دسته‌ای مشخصات مقاله را دربردارند. گروه اول را کتابنامه و دسته دوم را مقاله‌نامه می‌نامند. ایرج افشار علاوه بر کتابشناسی به جمع‌آوری فهرست مقالات فارسی نیز پرداخته و در سال ۱۳۴۰ جلد اول آن را منتشر کرده است. غیر از مقاله‌نامه مذکور وزارت فرهنگ و هنر نیز پیش از انقلاب فهرست مقالات فرهنگی را منتشر کرد. این مقاله‌نامه مقالات فارسی را در برمی‌گرفت که در مطبوعات داخلی انتشار یافته بودند. این کار بعد از انقلاب برعهده سازمان اسناد و مدارک انقلاب اسلامی در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی گذاشته شد و تاکنون فعالیتهای قابل توجهی در آن سازمان به انجام رسیده است.

یکی از انواع کتابشناسیها به ثبت مشخصات سایر کتابشناسیها می‌پردازد که به عنوان کتابشناسی کتابشناسیها معروف است. ایرج افشار نخستین بار در ایران به تدوین چنین اثری پرداخت و سپس مرکز اطلاعات و مدارک علمی در وزارت فرهنگ و آموزش عالی این کار را دنبال کرد.

برخی از کتابشناسیها از نظر تنظیم به صورت الفبایی است که یا با نام صاحب اثر تدوین شده است و یا با نام

کتاب. دسته دیگر براساس رده‌بندی موضوعی تقسیم‌بندی شده‌اند و در زیر مجموعه هر موضوع کتابها به صورت الفبایی کنار هم قرار گرفته‌اند، مانند کتابشناسی ملی ایران. شیوه دیگر تقسیم‌بندی کتابها از روی شیوه زمان انتشار است که اصطلاحاً کتابشناسی تقویمی نامیده می‌شوند. کتابشناسی جالینوس بدین ترتیب بوده است.

سرانجام از بُعد اقتصادی کتابشناسیها عمده‌تاً به انتفاعی و غیرانتفاعی تقسیم می‌شوند: برخی برای تخصصهای ویژه‌ای تهیه شده‌اند و برای علاقه‌مندان آن تخصص بسیار راهگشاست؛ در مقابل برخی از کتابشناسیها بسیار گسترده و سرمایه‌بر و عمومی است که معمولاً مراکز دولتی به این قبیل کارها روی می‌آورند.

با توجه به توضیحات مذکور روشن شد که از هر زاویه‌ای می‌توان به نیازهای جامعه تحقیق نگریست و به دسته‌بندی کتاب یا مقاله انتشار یافته پرداخت. اخیراً بعد از بررسی نیاز دانشگاهها به این نتیجه رسیدیم که باید کتابهایی که می‌توانند به عنوان یکی از منابع، مورد استفاده دانشجویان در گرایشهای مختلف علوم انسانی باشند از دید مصرف دانشگاهی دسته‌بندی شوند و به اطلاع جامعه دانشگاهی و سایر علاقه‌مندان برسند.

با توجه به وظیفه سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها که مسئولیت تهیه و تدوین کتابهای مورد نیاز دانشگاهها در رشته‌های علوم انسانی برعهده اوست، طرحی با عنوان کتابشناسی گزیده منابع علوم انسانی به آن سازمان پیشنهاد شد و خوشبختانه اعضای هیأت علمی سازمان از این طرح استقبال کردند و از یک سال پیش به شناسایی و سیاهه‌برداری این قبیل منابع پرداخته‌اند و امیدواریم بعد از

نویسندگان محترم، سازمان را از تألیف خود اعم از چاپ شده و در دست تألیف مطلع سازند و متقابلاً سازمان آمادگی خواهد داشت مخاطبان خود را در جریان آخرین و جدیدترین اطلاعات قرار دهد.

در شماره‌های آینده «سخن سمت» هر یک از همکاران، کتابهای شناسایی شده را با دسته‌بندی خاصی با عنوان «کتابشناسی موضوعی» تدوین خواهند کرد تا ضمن ارائه اطلاعات جمع‌آوری شده از راهنمایی استادان بزرگوار بهره‌مند شوند تا هنگام انتشار، در حد امکان مجموعه‌ای کامل و بی‌نقص به جامعه فرهنگی عرضه شود.

* تاریخچه مختصر کتابشناسی و معرفی انواع کتابشناسیها برگرفته از کتاب مرجع‌شناسی تألیف نورالله مرادی، انتشارات فرهنگ معاصر، تهران: ۱۳۷۴، صفحه‌های ۳۵ تا ۸۲ است.

در «طسرح کتابشناسی گزیده منابع علوم انسانی» - که به وسیله «سمت» اجرا می‌شود - ابتدا مهمترین کتابهای موجود کشور در هر رشته شناسایی و سپس غنی‌ترین و معتبرترین آنها که بیشترین نیاز دانشجویان را مرتفع می‌سازند، گزینش شده و به صورت «کتابشناسی با یادداشت» آماده می‌شوند.

پاسخ بگوید و مجموعه این اطلاعات به گونه‌ای مدوّن شود که سازمان بتواند علاوه بر تحقیق در مسائل مبنایی علوم انسانی و تدوین و انتشار کتابهای درسی، خدمات اطلاع‌رسانی در زمینه کتاب درسی و کمک درسی نیز ارائه دهد. مسلماً این خدمت زمانی می‌تواند روزآمد و مفید باشد که اساتید و

تکمیل، علاوه بر گروههای پژوهشی خود سازمان، مورد استفاده گروههای آموزشی دانشگاهها نیز باشد.

شیوه کار چنین است که همکاران طرح با مراجعه به کتابشناسیهای عمومی و تخصصی، کتابخانه‌ها، مجلات تخصصی و مراکز اطلاع‌رسانی مهمترین کتابهای موجود در کشور را شناسایی می‌کنند و مجموعه گرد آمده را به اساتید کتابشناس گروه پژوهشی «سمت» یا دیگر صاحب‌نظران عرضه می‌کنند تا غنی‌ترین و معتبرترین کتابها که بیشترین نیاز دانشجویان را مرتفع می‌سازند، با نظر آنان گزینش و به صورت کتابشناسی با یادداشت آماده گردند.

امیدواریم این کتابشناسی در معرفی منابع مهم دانشگاهی در علوم انسانی توفیق یابد و بتواند نیاز اهل تحقیق را

ادامه از صفحه ۳

که چنین آثاری بدون هیچگونه اجباری و الزامی جای خود را باز می‌کند و دانشجو و استاد، طبعاً آن را بر کتابی که فاقد این خصوصیت باشد ترجیح می‌دهند. با توجه به این موقعیت - همانطور که در صفحه آغازین هر کتاب با عنوان «سخن سمت» آمده - از همه استادان، مؤلفان، مترجمان و صاحب‌نظران تقاضا می‌شود که «سمت» را از آن خود بدانند و آن را در این جهاد علمی یاری دهند. از نقد علمی گرفته تا ارائه پیشنهاد جدید و تا یادآوری نقائص و معرفی آثار آن برای استفاده، یکایک قدمهای مؤثری است که در جهت کمال سازمان برداشته می‌شود.

■ از اینکه با تمام گرفتاریها وقت خودتان را در اختیار نشریه قرار دادید سپاسگزاریم.

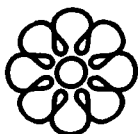
ادامه از صفحه ۹

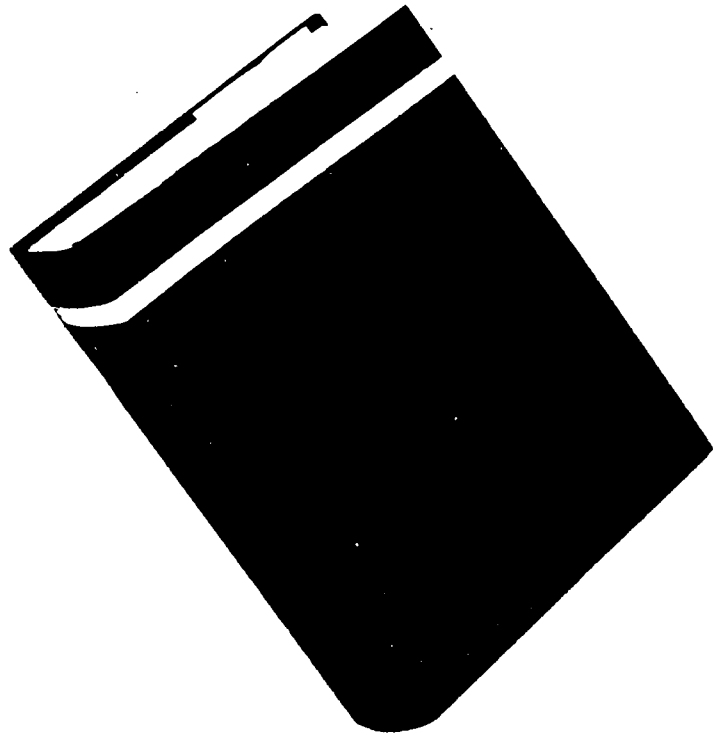
مرحله نهم: پس از ویرایش سرانجام، پس از همه این عملیات ویرایشی، که الحق گاهی حجم آنها از حجم کار مترجم و مؤلف نیز بیشتر است، مرحله تحویل اثر ویراسته به دستگاه تولید فرامی‌رسد. در خلال فرایند تولید، ویراستار در جریان آنچه بر ویراسته می‌گذرد خواهد بود. در این مرحله هرگونه اصلاح یا حذف و اضافه یا جابه‌جایی در متن ویراسته، هرچند از جانب خود صاحب‌اثر باشد، حتماً باید با اطلاع و تأیید ویراستار و زیرنظر او انجام پذیرد.

مرحله دهم: پس از نشر

علاقه ویراستار با اثر ویراسته، پس از نشر آن نیز قطع نمی‌شود، در این مرحله ویراستار به اقبال خوانندگان و

توجه اهل نقد کتاب حساس است. بهتر است فستوکی نقدها را در پرونده ویرایشی اثر نگه‌دارد و از آنها برای اصلاح و تکمیل اثر در چاپ بعدی بهره‌گیرد. مفید است که ویراستار یک نسخه چاپی از اثر را برای وارد کردن تصحیحات مطبعی و دیگر حک و اصلاحها اختصاص دهد و برای چاپ بعدی نسخه‌ای درخور آماده داشته باشد. تکرار خطاها، بویژه غلطهای چاپی، در نوبت تازه نشر، نوعی لابلایگری شمرده می‌شود.

کتاب درسی دانشگاهی و مراحل تدوین آن

کتابها را از نظر نوع کاربرد می‌توان به سه دسته تقسیم‌بندی کرد: کتابهای درسی، کتابهای کمک درسی و کتابهای غیردرسی. کتابهای درسی که در آموزش موضوعات درسی مورد استفاده مدرسان و فراگیران قرار می‌گیرند، براساس برنامه و اهدافی معین و با حجم مشخصی تدوین می‌شوند و معمولاً در مراکز آموزشی کاربرد دارند.

کتابهای کمک درسی در کنار کتابهای درسی مورد استفاده مدرسان و فراگیران قرار می‌گیرند. دامنه کتابهای کمک درسی می‌تواند بسیار وسیع باشد و حتی به کلیه کتابهای مرجع و کتابهایی که درباره بخشی از موضوعات درسی تهیه شده‌اند اطلاق شود.

کتابهای غیردرسی به عنوان منبع درسی و یا کمک درسی در مراکز آموزشی مورد استفاده قرار نمی‌گیرند بلکه این نوع کتابها در موضوعات مختلف برای عموم مردم و یا قشرهای خاص تدوین می‌شوند. در این نوشته کتاب درسی و مراحل تدوین آن بررسی شده است. کتاب درسی در فرایند آموزش نقش بسیار مهمی دارد؛

چون محتوا و مطالب یک درس را دربرمی‌گیرد؛ بنابراین کیفیت آموزش در گرو کیفیت کتاب درسی است.

مراحل تدوین کتاب درسی

الف) طرح تألیف کتاب. طرح تألیف کتاب در اصل چهارچوب و فهرست مطالب است که براساس اهداف، برنامه و موضوع هر درس تهیه می‌شود. در تهیه طرح تألیف باید اهداف هر درس مورد توجه قرار گیرد: برنامه‌ریزان درسی هر درس را براساس اهداف معینی در برنامه می‌گنجانند و بدون توجه به هدف درس نمی‌توان محتوایی مناسب تهیه کرد و متقابلاً اهداف هر درس نیز به وسیله محتوای کتاب تحقق می‌یابد و باید بین این دو هماهنگی لازم وجود داشته باشد. معمولاً برنامه‌ریزان، برنامه هر درس را تهیه و در اختیار مؤسسات و مراکز آموزشی قرار می‌دهند. بنابراین تدوین‌کننده محتوا باید موضوعاتی را که برای هر درس پیشنهاد شده است، مورد توجه قرار دهد، اگر موضوعات پیشنهادی (برنامه ابلاغ شده) براساس اصولی صحیح تعیین شوند، تدوین‌کننده محتوا در انطباق طرح تألیف

با برنامه مصوب با مشکلی مواجه نخواهد شد؛ در صورت ناهماهنگی بین تهیه‌کننده محتوا و برنامه‌ریزان، باید بین این دو همکاری و هماهنگی لازم به عمل آید. علاوه بر موارد فوق در طرح تألیف، مدت زمان لازم برای تألیف و تهیه منابع و مآخذ مورد استفاده معین می‌شود. طرحهای پیشنهادی مؤلفان معمولاً به وسیله سازمانهای تهیه‌کننده کتاب درسی بررسی می‌شود و به تأیید صاحب‌نظران موضوع می‌رسد.

ب) انتخاب محتوا. پس از تهیه طرح تألیف و تأیید آن، محتوا با توجه به این موارد تدوین می‌شود:

- در انتخاب محتوا باید از معتبرترین منابع استفاده شود، رسالت و وظیفه تهیه‌کننده کتاب درسی این است که اولاً، تسلط کافی بر موضوع داشته باشد، ثانیاً، از منابعی که مطالب آنها مورد اعتماد هستند استفاده کند؛ زیرا معمولاً فراگیران، مطالب کتابهای درسی را صحیح و مسلم می‌انگارند، البته باید نویسنده مطالب را با قطعیت کامل بیان نکند ولی در هر صورت اگر مطالب کاملاً مورد اطمینان نباشد بدآموزی در خوانندگان ایجاد خواهد کرد.

- محتوا باید از ساده به مشکل تنظیم شود. برای اینکه مطالب کتاب موجب خستگی فراگیران نشود و آنان بهتر بتوانند مطالب را درک کنند، لازم است این قاعده مورد توجه قرار بگیرد. معمولاً آموختن بخشی از هر موضوعی، پایه‌ای برای آموخته‌های بعدی می‌شود بدین منظور رعایت این قاعده به فراگیران کمک می‌کند تا مطالب پیچیده را براحتی درک کنند.

- ترتیب منطقی در تنظیم موضوعات محتوا باید رعایت شود، در تنظیم هر موضوعی باید از قاعده‌ای خاص پیروی کرد. معمولاً در تنظیم موضوعات، ابتدا مفهوم و سپس تاریخچه مورد بحث قرار می‌گیرد پس از آن سایر قسمتها آورده می‌شود. به عنوان مثال اگر کتاب مربوط به روش تحقیق باشد ممکن است مراحل انجام تحقیق، مبنا قرار گیرد و اگر تاریخی باشد زمان و سیر تاریخی.

- محتوا باید از جدیدترین منابع علمی انتخاب شود. از آنجا که هر علمی روبه پیشرفت و گسترش است و آراء و افکار جدیدی به وسیله صاحب‌نظران مطرح

کتابهای درسی سه نوع ویرایش صورت می‌گیرد: ویرایش علمی، ویرایش ادبی و ویرایش فنی.

در ویرایش علمی مفاهیم و اصطلاحات و منابع و مأخذ و صحت مطالب مورد توجه قرار می‌گیرد؛ در ویرایش ادبی مطالب از نظر دستوری بررسی و اصلاح می‌شود؛ در ویرایش فنی نیز اندازه و شکل حروف و نحوه قرار گرفتن مطالب در هر صفحه که در کتابهای درسی نکات حائز اهمیت است، مشخص می‌شود. با توجه به اهمیتی که درست‌نویسی و رعایت قواعد دستوری در کتابهای درسی دارد، سازمانهای تهیه‌کننده کتابهای درسی برای مرحله ویرایش اهمیت ویژه‌ای قائل می‌شوند.

۵) ارزشیابی محتوا پس از چاپ و اصلاح مداوم کتاب در چاپهای بعدی. این مرحله بعد از چاپ و توزیع انجام می‌گیرد، معمولاً کتابهای درسی در ابتدا با تیراژی محدود به چاپ می‌رسند تا میزان مطلوبیت و مناسب بودن آنها در عمل آزموده شود؛ بنابراین سازمانهای تهیه‌کننده کتابهای درسی بعد از چاپ، نظرات استادان و دانشجویان را جمع‌آوری و از نقایص احتمالی در کار آگاه شده و در چاپهای بعدی اصلاح لازم را به عمل می‌آورند. ■

فهرست منابع

- شعاری‌نژاد، علی‌اکبر؛ مبانی روانشناختی تربیت؛ تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۶۸.

- خلخالی، مرتضی؛ ویژگیهای مطلوب کتاب درسی و اصول بررسی و ارزشیابی آن؛ تهران: سازمان پژوهش و نوسازی آموزشی، دفتر تحقیقات و برنامه‌ریزی و تألیف کتابهای درسی، نشریه شماره ۱۷، ۱۳۵۹.

- ادیب سلطانی، میرشمس‌الدین؛ راهنمای آماده ساختن کتاب؛ تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۴.

- Ashraf, Ali; *New Horizons In Muslim Education*; Cambrige, 1985.

کتاب درسی برای افراد با فرهنگها و افکار متفاوت تهیه می‌شود، این به معنای عدم طرح افکار و عقاید مختلف نیست بلکه طرفداری نویسنده از فکر و عقیده‌ای خاص مطرح است.

- در انتخاب محتوا باید ارزشهای انسانی، اخلاقی و اسلامی مورد توجه قرار گیرد. از آنجا که تحصیل‌کردگان هر کشوری باید مروجان ارزشهای انسانی باشند در نتیجه محتوای مورد استفاده آنها نیز باید این ویژگی را دارا باشد.

- در انتخاب محتوا باید از همکاری سایر متخصصان نیز استفاده شود. علاوه بر نویسنده که مسئولیت اصلی تدوین محتوا را برعهده دارد، متخصصان دیگری نیز - از جمله تکنولوژیست آموزشی، روانشناس آموزشی و برنامه‌ریز درسی - باید همکاری کنند تا متن تهیه شده دارای بیشترین تأثیر آموزشی و پرورشی باشد.

- در سازماندهی محتوا باید فعالیتهایی برای فراگیران در نظر گرفت، این کار به صورتهای گوناگون - قرار دادن تمرین، پیشنهاد موضوعات تحقیقاتی و طرح سؤالات تحقیقی و... - انجام می‌گیرد.

- در انتخاب محتوا باید خصوصیات فراگیران مورد توجه قرار گیرد، بدون شناخت خصوصیات مخاطبان نمی‌توان محتوایی مناسب برای آنها تهیه کرد.

ج) ارزیابی محتوایی و رفع اشکالات احتمالی. به لحاظ اهمیتی که صحیح بودن مطالب کتابهای درسی دارد، لازم است مطالب به وسیله تنی چند از صاحب‌نظران که در زمینه موضوعات مطرح شده در کتاب، تخصص دارند مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد. با وجود دقت فراوانی که در تهیه کتاب درسی به عمل می‌آید معمولاً اشکالاتی در آن دیده می‌شود، بدین منظور در سازمانهای تهیه‌کننده کتابهای درسی افرادی از صاحب‌نظران در موضوعات مختلف همکاری می‌کنند، پس از ارزیابی اثر و مشخص شدن اشکالات، تدوین‌کننده محتوا مطالب را بازبینی و برای تحویل نهایی آماده می‌کند.

د) ویرایش محتوایی. بر روی

در تهیه محتوای کتاب درسی باید از معتبرترین منابع استفاده شود.

در کتابهای درسی در نظر گرفتن اصول و روش‌های مناسب برای آموزش و پرورش دانش‌آموزان و دانشجویان یکی از مهمترین اهداف ویرایش است.

می‌شود، در انتخاب محتوا باید جدیدترین آراء مورد توجه قرار گیرد. این بدین معنا نیست که اعتبار منابع قدیمی نادیده گرفته شود، بلکه درباره آنها تحلیلها و دیدگاههای جدیدی مطرح می‌شود که باید مورد عنایت قرارگیرد. به عنوان مثال در بحث تاریخ ایران باستان منابع و مطالب قدیمی ارزش ویژه‌ای دارد و علاوه بر آنها تحلیلهای جدید نیز باید مورد توجه باشد.

- حجم محتوا باید با زمان درس مطابقت داشته باشد و باید در حدی باشد که فراگیر بتواند در زمان پیش‌بینی شده به مطالعه آن بپردازد. معمولاً برای هر واحد درسی در دانشگاهها صد صفحه (سیصد کلمه‌ای) مطلب در نظر گرفته می‌شود، البته این میزان در درسهای مختلف با توجه به دشواری مطالب و موضوع هر درس متفاوت خواهد بود به عنوان مثال برای مطالب فلسفی در مقایسه با مطالب تاریخی حجم کمتری اختصاص می‌یابد.

- محتوا باید متناسب با سطح درک و فهم فراگیران باشد، در این باره باید به آموخته‌های قبلی و دوره‌هایی که فراگیران طی کرده‌اند توجه شود. همین طور باید زمان ارائه درس مدنظر قرار گیرد، درسی ممکن است در ترم اول دوره کارشناسی و درسی دیگر در ترم آخر این دوره ارائه شود. علاوه بر موارد فوق به منظور تسهیل و درک مطالب معمولاً در کتابهای درسی مفاهیم و اصطلاحاتی که برای اولین بار فراگیران با آن برخورد می‌کنند با توضیحی مختصر آورده می‌شود.

- نکته دیگر اینکه زبان نوشتاری کتاب با وجود سادگی و قابل فهم بودن باید به زبان علمی باشد نه زبان محاوره‌ای و به همین دلیل، مطالب باید الگویی باشد تا فراگیر شیوه نگارش را نیز از کتاب درسی به طور غیرمستقیم بیاموزد.

- در انتخاب محتوا باید از طرفداری آراء و عقاید خاص خودداری شود. چرا که

معرفی و نقد کتاب

جایگاه نقد و نقادی

مکتوب بشر از زبانی به زبان دیگر شدّت و وسعت یافته و این خود ضرورت نقد و ارزیابی ترجمه‌ها را به عنوان بخش عظیمی از آثار مکتوب پیش کشیده است؛ ترجمه‌هایی که هم بر گنج و گستره دانشها و دانسته‌های هر ملت مؤثر بوده و هم بر بافت و واژگان و ساختار و ساز و کار هر زبان اثر

وظیفه و تعهدی عالمانه رخ می‌نمود و حتی در غالب ردیه‌ها و تهافتها، نه رد و نفی صاحبان آثار و احیاناً طرح مسائل شخصی یا فی‌المثل خانوادگی و عقیدتی آنان، بلکه موشکافی و تنقید و تنفیذ مطلب و در موارد بسیار با پاسداشت حریم و حرمت و احیاناً تقدّم و فضیلت صاحب اثر آن دیده می‌شد.

کار کتاب و کتابت، بی‌نقد و ارزیابی به سامان نمی‌رسد و بدیهی است که این امر در کتابهای درسی بویژه کتب درسی دانشگاهی ضرورتی مضاعف می‌یابد؛ چرا که اهمیت و حساسیت اینگونه کتابها و نقش آموزشی مستقیم آنها در مقایسه با سایر کتابها دوچندان است.

*** هرچند در ادواری، کار مقدس نقد به بیراهه می‌کشید و برخی حب نفسها آن را می‌آلود، با این همه غالباً نقد از سر حقیقت‌جویی و در پی تنویر افکار رخ می‌نمود.**

بخشیده و در هر زمینه این تأثیر، ابعاد گوناگون مثبت و منفی داشته است. «سمت» هم به عنوان سازمان تحقیقاتی و هم به مثابه مؤسسه انتشاراتی - که مشخصاً وظیفه و رسالت تدوین ابزار مکتوب آموزش دانشجویان علوم انسانی کشور را به عهده دارد - طبعاً در پی ارتقا و بهبود کمی و کیفی وضع کتاب بویژه کتابهای درسی دانشگاهی در هر دو زمینه محتوا و شکل ارائه آن است و همواره از نقد و ارزیابی آثار خود و سایر کتابهای قابل اعتنای درسی و دانشگاهی در جهت بازنگری و اصلاح این کتابها و افزایش سطح علمی و آموزشی آنها استقبال کرده و آن را لازمه ارتقای سطح علمی کتابها تلقی نموده است و این امر به‌طوری که اشاره شد، به دلیل درسی و آموزشی بودن اینگونه کتابها از حد ارتقای سطح کتاب فراتر می‌رود و می‌تواند اساساً به ارتقا و بهبود سطح آموزش بینجامد و از این رو چنانکه گفتیم، ضرورتی مضاعف می‌یابد.

بدیهی است که در اعصار گذشته، تحلیل و نقد آثار عمدتاً به محتوا و درونمایه کتابها و سمت و سوی فکری و کلامی و علمی آنها معطوف بود و نقد امروزی که مسائل صوری، نگارشی، ویرایشی، زبان، بیان و طریقه ارائه مطلب یا کم و کیف برگردان آثار از زبانی به زبان دیگر را نیز در بر می‌گیرد، و بژه عصر حاضر است که اساساً فنون نویسندگی و نگارش کنونی از شیوه‌های رسم الخطی و نقطه‌گذاری و سجاوندی گرفته تا نکات برگرفته از اصول و مبانی تحقیق و تدوین کتاب از قبیل ارجاع و استناد و دستیابی سریع خواننده به مطلب و استفاده بهینه از محتوا به کمک ابزارهایی چون فهرس دقیق و گویای مطالب و مندرجات و نمایه‌ها و پیوستها و از این قبیل، مطرح شده و به ایران و زبان و نوشتار فارسی نیز راه یافته است. همچنین در این عصر است که با گسترش ضروری و اجتناب‌ناپذیر ارتباطات و نشر دامنه علوم و معارف، کار ترجمه و برگردان دستاوردهای

در فرهنگ و تمدن اسلامی که پیدایش و گسترش آن بیش از هر چیز با کتابت و قلم همزاد و همراه بود و انبوه کتابها و کتابخانه‌ها را پدید آورد، از آغاز بر مبنای تعالیم خردورزانه و عبرت‌آموزانه آیین اسلام و تأکید بر جدال اقوم و اتباع احسن، نوعی نقد و نقادی دیده می‌شود که این امر بویژه در دوران نوزایی و شکوفایی این فرهنگ و مدنیت که با بحثها و مجادلات علمی، کلامی و فلسفی توأم بود، تبلور یافت و بسیاری از کتابها و رسالات در نقد عالمانه و دقیق کتابهای پیشینیان و معاصران هر دوره نگاشته شد. هرچند در ادواری کار مقدس نقد که در راستای پی‌جویی حقیقت و دستیابی به معرفتی والا تر صورت می‌گرفت، به بیراهه می‌کشید و برخی جاه‌طلبیها، حب نفسها و اغراض شخصی و سیاسی و گاه قومی و نژادی آن را می‌آلود، با این همه غالباً نقد و انتقاد از سر حقیقت‌جویی و دانش دوستی و در پی ابهام‌زدایی و تنویر افکار در بسیاری موارد چنان

* در اعصار گذشته، نقد آثار عمدتاً به محتوای کتابها معطوف بود اما نقد امروزی، مسائل صوری، نگارشی، ویرایشی و... را نیز دربرمی گیرد.

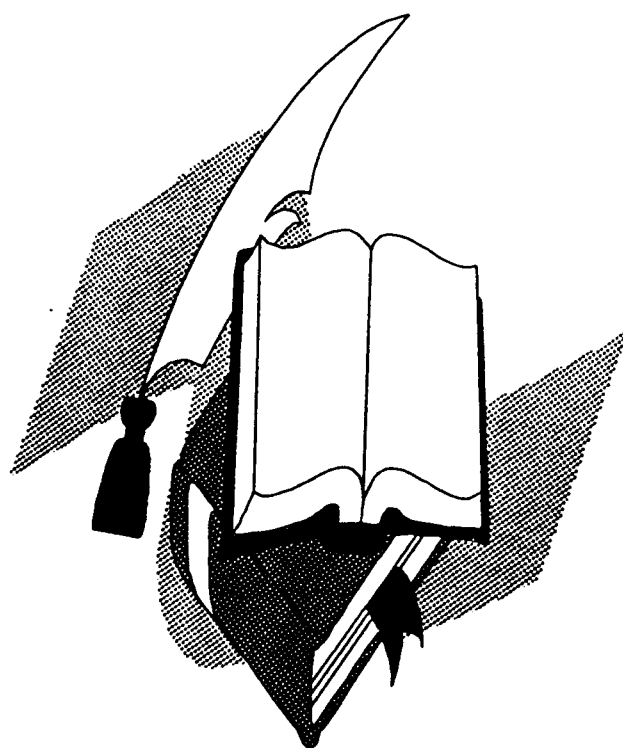
راه اندازی «سخن سمت» زمینه مناسبی فراهم ساخت تا «سمت» به یاری همکاران خود و همه استادان، دانشجویان و علاقه‌مندان بتواند به این مهم جامعه عمل بپوشاند و به معرفی و ارزیابی نقدگونه آثار مطرح در علوم انسانی بویژه کتابهایی بپردازد که رسماً یا عملاً وجهه آکادمیک و جنبه دانشگاهی یافته و طرح و بررسی جوانب قوت و ضعف آنها می‌تواند در راستای هدف پیش گفته (ارتقا و بهبود سطح این کتابها و اساساً سطح آموزش مکتوب دانشگاهی در علوم انسانی) مؤثر افتد.

«سمت» تاکنون با کمک مؤلفان،

مترجمان، کارشناسان ارزیاب و ویراستاران خود و نیز به یاری استادان و دانشجویان و خوانندگان آثارش توانسته در بازنگری و اصلاح و تجدیدنظر و احیاناً جایگزینی برخی کتابهای درسی گامهایی بردارد که البته ضرورت و فوریت تأمین نسبی متون درسی برای دانشجویان، مجال و فراغت بازنگری دقیقتر و نقادانه‌تر در آثار «سمت» و کسب مطلوبیت مورد انتظار این سازمان را در خصوص همه آثار منتشر شده فراهم نیاورده است. بدیهی است بتدریج با رفع نیازها و غلبه بر تنگناها و مشکلات کمی، توجه بیش از پیش به مسائل کیفی در این باب ضرورت

می‌یابد و «سمت» وظیفه خود می‌داند که با کمک همه دست‌اندرکاران، متخصصان و مخاطبان تدوین و آموزش کتب دانشگاهی، از طریق نقد و ارزیابی اینگونه آثار نیز همچون تهیه و تدوین آنها، در مسیر ارتقا و بهبود سطح آموزش و فرهنگ جامعه گام بردارد.

ما بتدریج به کمک خوانندگان «سخن سمت» و کتابهای «سمت» از شماره‌های بعد صفحاتی را به معرفی و ارزیابی نقادانه کتابهای مورد استفاده و استناد دانشجویان علوم انسانی اختصاص می‌دهیم و امید آن داریم که این امرگامی در مسیر نیل به اهداف مورد اشاره باشد. ■

تازه‌های کتاب

کتابهای منتشر شده «سمت» در شش ماهه نخست سال جاری

۱. جامعه‌شناسی کار و شغل، تألیف دکتر غلامعباس توسلی، چاپ اول، ۱۳۷۵، هشت + ۲۹۱ ص، جمع تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه، بها: ۴۵۰۰ ریال.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته جامعه‌شناسی به عنوان منبع اصلی درس «جامعه‌شناسی کار و شغل» به ارزش ۳ واحد درسی در دوره کارشناسی تدوین شده است. این کتاب در سه بخش کلی با عنوانهای کار چیست؟، ویژگیها و ابعاد مختلف کار صنعتی و فعالیت و اشتغال صنعتی مشتمل بر ۹ فصل تهیه شده است.

۲. تحقیقات بازاریابی، تألیف دکتر داور ونوس، دکتر عبدالحمید ابراهیمی و دکتر احمد روستا، چاپ اول، ۱۳۷۵، ده + ۳۵۴ ص، جمع تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه، بها: ۵۵۰۰ ریال.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته مدیریت بازرگانی در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «تحقیقات بازاریابی» به ارزش ۲ واحد درسی تدوین شده است. هدف اصلی این کتاب که در شانزده فصل تهیه شده، تبیین دانش مربوط به تحقیقات بازاریابی است و مدیران بازاریابی می‌توانند از آن استفاده کنند. این کتاب برای مدیرانی که شخصاً تحقیقات را انجام نمی‌دهند ولی از خدمات

بازاریابی استفاده می‌کنند بسیار مفید خواهد بود، از طرفی این کتاب می‌تواند مورد استفاده افرادی که حرفه آنان تحقیقات بازاریابی است قرار گیرد. روش کاربردی این کتاب درکی از طیف کامل فعالیتهای تحقیقات بازاریابی برای دانش‌پژوهان مهیا می‌سازد.

۳. دستور تاریخی زبان فارسی، تألیف دکتر محسن ابوالقاسمی، چاپ اول، ۱۳۷۵، ده + ۴۲۵ ص، جمع تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه، بها: ۶۵۰۰ ریال.

کتاب حاضر که در برگیرنده مفاهیم ریشه‌شناسی، مقدمات، کلیات و مسائل زبان‌شناسی در موضوعات خاص دستوری است، برای دانشجویان رشته ادبیات فارسی در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری به عنوان منبع اصلی دروس «دستور تاریخی و تطبیقی زبان فارسی» و تحقیق در «دستور زبان فارسی» به ارزش ۲ واحد تدوین شده است. این کتاب دارای ۱۲ فصل است.

۴. آموزش و پرورش تطبیقی، تألیف لوتان کوی، ترجمه محمدیمینی دوزی سرخابی، چاپ اول، ۱۳۷۵، هشت + ۴۵۳ ص، جمع تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه، بها: ۷۰۰۰ ریال.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته تعلیم و تربیت به عنوان منبع اصلی درس «آموزش و پرورش تطبیقی» در

دوره کارشناسی ارشد ترجمه شده است و می‌تواند به عنوان منبع فرعی برای درسهای «برنامه ریزی آموزشی»، «برنامه ریزی منابع انسانی»، «اقتصادآموزش و پرورش» و «جامعه‌شناسی آموزش و پرورش» نیز قابل استفاده باشد. در این کتاب پس از بیان سیر تحول آموزش و پرورش تطبیقی، نظر دانشمندان این رشته و پایگاه علمی این رشته نقد و بررسی می‌شود. بخش اول «موضوع» و بخش دوم «روشها و فنون» آموزش و پرورش تطبیقی را به تفصیل معرفی می‌کند. اهمیت این کتاب علاوه بر نشان دادن موضوع، روشها و فنون با به کارگیری مثالهای عینی از کشورهای مختلف در این است که نویسنده با بررسی تفاوتهای فرهنگی نشان می‌دهد که مفاهیم استفاده شده در فرهنگهای اروپایی می‌تواند در جوامع غیراروپایی به نحو دیگری درک شود؛ بنابراین در این مقایسه لازم است این تفاوتها مورد توجه خاص قرار گیرد. کتاب در ۸ فصل تهیه شده است.

۵. ژئومورفولوژی، جلد اول، تألیف ریچارد جی. چورلی، استانیلی. ا. شوم، دیویدای، سودن؛ ترجمه دکتر احمد معتمد، چاپ اول، ۱۳۷۵، ۱۶۰ ص، جمع تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه، بها: ۲۷۰۰ ریال.

اول، ۱۳۷۵، ۲۲۰ ص، جمع تیراژ: ۲۵۰۰ نسخه، بها: ۳۵۰۰ ریال.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته زبان و ادبیات انگلیسی در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «شعرانگلیسی» به ارزش ۲ واحد تدوین شده است.

۱۲. آموزش تلفظ انگلیسی در قالب صوت شناسی گشتاری، A course in English Pronunciation: A Generative framework، تألیف دکتر لطف‌الله یار محمدی و غلامرضا پوراعتدال، چاپ اول، ۱۳۷۵، ۱۷۳ ص، جمع تیراژ: ۳۵۰۰، بها ۳۰۰۰ ریال.

کتاب حاضر در برگیرنده مباحث آموزش تلفظ انگلیسی است، برای استفاده در درس «آواشناسی زبان انگلیسی» در کلیه مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان انگلیسی به ارزش ۲ واحد تهیه شده است. این کتاب از یک مقدمه و ۱۵ فصل تشکیل شده است.

زبانهای باستانی تدوین شده است و به عنوان منبع اصلی «دروس زبان فارسی باستان و فارسی میانه» برای دانشجویان دوره کارشناسی رشته باستانشناسی و منبع اصلی «تحقیق در زبان و ادبیات باستانی ۱ و ۲» برای دانشجویان دوره دکتری رشته ادبیات فارسی و منبع اصلی دروس «زبان فارسی میانه، فارسی باستان و اوستایی» برای دانشجویان کارشناسی ارشد رشته فرهنگ و زبانهای باستانی در نظر گرفته شده است. این کتاب در دو جلد تألیف شده است که کتاب حاضر جلد نخست برگزیده متن‌هاست که این متن‌ها از زبانهای ایرانی باستان: اوستایی و فارسی باستان و از زبانهای ایرانی میانه: پهلوی و اشکانی فارسی میانه است. کتاب دارای ۲ بخش و ۴ فصل است.

۹. انگلیسی برای دانشجویان رشته حسابداری، تألیف داود اقوامی، چاپ اول، ۱۳۷۵، XXX IV + ۳۱۲ ص، جمع تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه، بها ۵۵۰۰ ریال.

این کتاب از سلسله کتابهای بخش زبانهای خارجی برای رشته‌های مختلف دانشگاهی است که با ۱۶ درس در موضوعات مختلف رشته حسابداری تهیه شده است.

۱۰. انگلیسی برای دانشجویان رشته باستانشناسی، تألیف دکتر صادق ملک شه میرزادی، دکتر پرویز بیرجندی، چاپ اول، ۱۳۷۵، XXX IV + ۳۴۰ ص، جمع تیراژ: ۱۵۰۰، بها: ۶۰۰۰ ریال.

کتاب حاضر از سلسله کتابهای بخش زبانهای خارجی برای رشته‌های مختلف دانشگاهی است که با ۲۳ درس در موضوعات مختلف رشته باستانشناسی تهیه شده است.

۱۱. شعرانگلیسی، Poetry in English، تألیف دکتر عباسعلی رضائی، چاپ

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته جغرافیا در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد به عنوان منبع اصلی درس «ژئومورفولوژی» ترجمه شده است. این کتاب دارای ۳ فصل با عنوانهای آشنایی با ژئومورفولوژی، سیستمهای تعاملی مورفولوژیک و سیستمهای جریانی انرژی است.

۶. هواشناسی عمومی، تألیف دکتر هوشنگ قائمی، چاپ اول، ۱۳۷۵، دوازده + ۵۷۷ ص، جمع تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه، بها: ۹۰۰۰ ریال.

کتاب حاضر که در برگیرنده مفاهیم اساسی هواشناسی است برای دانشجویان رشته جغرافیا در مقطع فوق لیسانس و دکتری به عنوان یکی از منابع اصلی درس «اقلیم‌شناسی» به ارزش ۲ واحد تدوین شده است. این کتاب دارای ۹ فصل است.

۷. آیین دادرسی کیفری، جلد اول، تألیف دکتر محمد آشوری، چاپ اول، ۱۳۷۵، نه + ۲۴۵ ص، جمع تیراژ: ۴۰۰۰ نسخه، بها ۴۰۰۰ ریال.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته حقوق در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «آیین دادرسی کیفری» تدوین شده است. این کتاب مشتمل بر دو دفتر است: دفتر نخست در بیان کلیات و تعاریف و به ویژه تحول آیین دادرسی کیفری از قدیم‌الایام تا کنون، با نگاهی گذرا به قوانین موضوعی برخی کشورها در نیمه دوم قرن حاضر، دفتر دوم به دعوای عمومی و خصوصی اختصاص یافته است. دفتر اول و دوم هر یک شامل دو فصل هستند.

۸. راهنمای زبانهای باستانی، (جلد اول)، برگزیده متون، تألیف دکتر محسن ابوالقاسمی، چاپ اول، ۱۳۷۵، هفت + ۲۶۲ ص، جمع تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه، بها ۴۲۰۰ ریال.

کتاب حاضر به منظور آموزش

گزیده کتابهای دانشگاهی چاپ شده در سه ماهه تابستان ۱۳۷۵

علوم سیاسی

۱۵. حکومتها و ملتها، تألیف حسین صدر، تهران: صدر، چاپ اول، ۲۳۸ ص، وزیری (شمیز)، بها: ۷۰۰۰ ریال.

مدیریت و خدمات اداری

۱۶. اصول حسابداری (جلد اول)، تألیف عزیز نبوی، تهران: کتابخانه فروردین، ۳۹۲ ص، وزیری (مقوایی)، بها: ۱۰۰۰۰ ریال.

۱۷. اصول حسابداری (جلد دوم)، تألیف عزیز نبوی، تهران: کتابخانه فروردین، ۴۱۶ ص، وزیری (مقوایی)، بها: ۱۰۰۰۰ ریال.

۱۸. اصول مدیریت (نظریه و عمل)، تألیف ارنست دیل، ترجمه حسین عبده تبریزی و فیروزه مهاجر، ویراسته عبدالکوثری، تهران: پیشبرد، چاپ اول، ۳۸۸ ص، وزیری (شمیز)، بها: ۱۰۵۰۰ ریال.

۱۹. برنامه‌ریزی نیروی انسانی، تألیف مالکولم بنیسون و جانانان بینسون، ترجمه علیرضا جباری، تصحیح عباس رکنی، تهران: افکار، چاپ اول، ۴۵۰ ص، وزیری (شمیز)، بها: ۱۲۵۰۰ ریال.

۲۰. مدیریت منابع انسانی، تألیف نسرين جزنی، تهران: نشر نی، چاپ اول، ۳۲۰ ص، وزیری (شمیز)، بها: ۹۵۰۰ ریال.

۲۱. مبانی و روشهای عمومی حسابداری، تألیف مصطفی علی مدد و نظام‌الدین ملک‌آرایی، تهران: سازمان حسابرسی، مرکز تحقیقات تفحصی حسابداری و حسابرسی، چاپ اول، جلد اول، ۵۲۴ ص، بها: ۱۵۰۰۰ ریال.

۲۲. مدیریت بازار (مدیریت بازاریابی)، تألیف داود محب علی، علی‌اکبر فرهنگی، تهران: امیرکبیر، چاپ اول، ۴۰۲ ص، وزیری (شمیز)، بها: ۶۲۰۰ ریال.

۷. دوره حقوق جزای عمومی: پدیده جنایی (جلد دوم)، تألیف مرتضی محسنی، تهران: گنج دانش، چاپ اول، ۴۱۲ ص، وزیری (شمیز)، بها: ۱۲۵۰۰ ریال.

۸. حقوق تجارت: ورشکستگی و تصفیه، تألیف محمدحسین قائم مقام فراهانی، تهران: دادگستر، چاپ اول، ۲۳۲ ص، وزیری (مقوایی)، بها: ۷۰۰۰ ریال.

۹. حقوق مدنی: الزامهای خارج از قرارداد: ضمان قهری: مسؤولیت مدنی (جلد اول)، تألیف ناصر کاتوزیان، تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ، چاپ اول، ۹۴۰ ص، وزیری (گالینگور)، بها: ۲۰۵۰۰ ریال.

۱۰. حقوق اساسی، تألیف شمس‌الدین عالمی، تهران: مشکوة، چاپ اول، ۳۱۲ ص، وزیری (شمیز)، بها: ۶۰۰۰ ریال.

روانشناسی

۱۱. تاریخ علم روانشناسی، تألیف ادوین جی. برینگ، ترجمه سعید شاملو، تهران: رشد، ۲ جلد، چاپ اول، بها: ۲۸۵۰۰ ریال.

علوم اجتماعی

۱۲. تحلیل محتوا، تألیف لورنس باردن، ترجمه ملیحه آشتیانی و محمد یمنی‌دوزی سرخابی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، چاپ اول، ۲۹۲ ص، وزیری (شمیز)، بها: ۶۰۰۰ ریال.

۱۳. روش تحقیق در علوم اجتماعی (جامعه‌شناسی)، تألیف پاتریک مک‌نیل، ترجمه رحیم فرخ‌نیا، همدان: جهاد دانشگاهی (دانشگاه همدان)، ۱۵۸ ص، رقعی (مقوایی).

۱۴. نگرشها، شخصیت، رفتار، تألیف ابساک آیزن، ترجمه جعفر نجفی‌زند، تهران: دانا، چاپ اول، ۲۲۴ ص، وزیری (شمیز)، بها: ۶۰۰۰ ریال.

دانشجویان رشته‌های مختلف علوم انسانی می‌توانند کتابهای معرفی شده در این قسمت را به عنوان منبع اصلی یا کمک درسی مورد استفاده قرار دهند. قابل توجه اینکه مطالب این آثار لزوماً مورد تأیید «سمت» نیست.

آموزش و پرورش

۱. روانشناسی تربیتی: اصول و کاربرد آن، تألیف جان ای. گلاور و راجر. اچ. بروینگ، ترجمه علینقی خرازی، تهران: مرکز نشر، چاپ اول، ۶۳۲ ص، خشیتی (شمیز)، بها: ۲۲۰۰۰ ریال.

۲. مدیریت عمومی در آموزش و پرورش تألیف محمدعلی فرجاد، ویراستار عبدالله امیدوار، تهران: الهام، چاپ اول، ۲۴۸ ص، وزیری (شمیز)، بها: ۷۵۰۰ ریال.

تاریخ

۳. روزگاران دیگر ۲: دنباله روزگاران ایران: از پایان ساسانیان تا پایان تیموریان، تألیف عبدالحسین زرین‌کوب، تهران: سخن، چاپ اول، ۳۶۰ ص، وزیری (گالینگور)، بها: ۱۲۰۰۰ ریال.

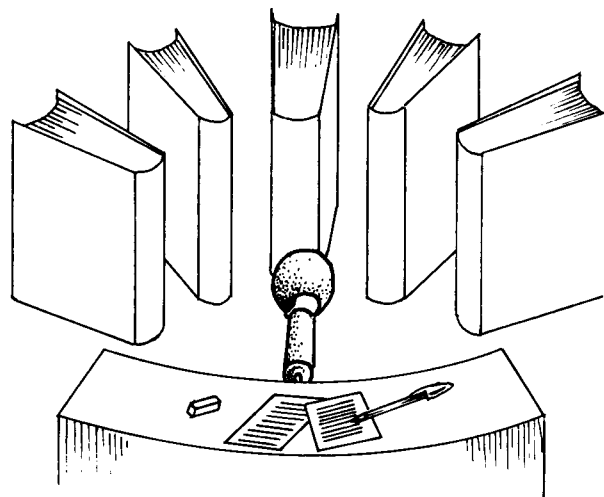
۴. روزگاران ۳: روزگاران دیگر: از صفویه تا عصر حاضر، تألیف عبدالحسین زرین‌کوب، تهران: سخن، چاپ اول، وزیری (گالینگور)، بها: ۱۲۰۰۰ ریال.

حقوق

۵. قانون مجازات اسلامی (کلیات، حدود، قصاص، دیات و تعزیرات)، گردآورنده محمود عباسی، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، معاونت پژوهشی و...، چاپ اول، ۲۸۴ ص، جیبی (شمیز)، بها: ۳۵۰۰ ریال.

۶. دوره حقوق جزای عمومی: کلیات حقوق جزا (جلد اول)، تألیف مرتضی محسنی، تهران: گنج دانش، چاپ اول، ۴۴۸ ص، وزیری (شمیز)، بها: ۱۲۵۰۰ ریال.

گزارش و خبر

این رشته جلب کرد. مدیر پژوهشی «سمت» آنگاه با برشمردن برخی از علل نبود کتاب دانشگاهی هنر در سطح کشور، اظهار امیدواری کرد که اساتید این رشته در زمینه‌های تخصصی خود، تألیف و ترجمه کتابهای مشخصی را با توجه به سرفصلها و اولویتهای تعیین شده، تقبل کنند. پس از آن دکتر خاتمی رئیس کتابخانه ملی ایران به ایراد سخنرانی پرداخت که به دلیل اهمیت بحثهای مطرحه توسط ایشان، خلاصه این سخنرانی به طور جداگانه در همین شماره نشریه به چاپ رسیده است.

پس از سخنان دکتر خاتمی، جلسه عمومی سمینار با تشکیل هیئت رئیسه، آغاز و به مدت دو ساعت پیشنهادهای نظرات اساتید گرایشهای مختلف هنری از دانشگاهها و مؤسسات عالی آموزشی و پژوهشی تهران و شهرستانها مطرح شد.

در بخش دوم سمینار، ابتدا مدیر پژوهشی «سمت» به پرسشهای حاضران در زمینه روند پذیرش کتابهای چاپ نشده یا چاپ شده مناسب برای تجدید چاپ و نیز مراحل پذیرش و تدوین طرحهای رسیده تا انتشار به صورت کتاب و سایر موارد پاسخ داد.

سپس سه کمیسیون تخصصی معماری، هنرهای نمایشی (سینما و تئاتر) و هنرهای تجسمی (طراحی، نقاشی و گرافیک) تشکیل شد و بحثها و نتایج کار هریک به طور جداگانه و مکتوب در اختیار سمینار قرار گرفت.

در این سمینار همچنین اساتید و صاحب نظرانی در رشته‌های موسیقی و صنایع دستی شرکت داشتند که چون تعدادشان به حد نصاب برای تشکیل کمیسیون نرسید، نظرات و طرحهای خود را شخصاً ارائه کردند.

برگزاری سمینار تخصصی «هنر» در «سمت»

سمینار تخصصی «هنر» به همت گروه پژوهشی هنر سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) و با شرکت جمعی از اساتید و هنرمندان کشورمان در اردیبهشت ۱۳۷۵ برگزار شد.

برگزاری سمینارهای تخصصی نیز در راستای هدف محوری «سمت» یعنی تدوین کتاب قرار می‌گیرد، بر وجه کاربردی برگزاری سمینار و ضرورت تمرکز بحثها بر تدوین کتاب درسی دانشگاهی در رشته هنر و مسائل و مشکلات مربوط به آن تأکید کرد.

وی سپس ضمن ارائه آمار کتب منتشر شده و در دست انتشار سازمان و با اشاره به ضرورت و اهمیت و گستره شاخه‌های مختلف رشته هنر و نبود کتب آکادمیک مناسب - حتی بیرون از حوزه سازمان، توجه حضار را به لزوم تألیف و ترجمه کتب مناسب مربوط به

در این سمینار که باهدف شناسایی نیازهای آموزشی دانشجویان رشته‌های هنری و سیاستگذاری برای تهیه کتابهای مربوطه برگزار شد، ابتدا معاون پژوهشی «سمت» ضمن خیرمقدم‌گویی به مدعوین، انتظارات «سمت» از استادان در جهت تدوین کتب درسی مناسب و رفع نیازهای جامعه دانشگاهی را برشمرد.

آنگاه مدیر پژوهشی «سمت» پس از معرفی اجمالی سازمان، به وظایف و اهداف آن اشاره کرد و با ذکر این نکته که اهدافی چون شناسایی اساتید، مؤلفان و مترجمان؛ برقراری ارتباط با آنان و

مسافرت جرج جرداق مؤلف کتاب الامام علی صوت العدالة الانسانية به ایران

همچنین در این مصاحبه در باره حضرت علی (ع) می‌گوید:

«شخصیتهای عظیم تاریخ برای همه زمانها و مکانها با عظمت هستند و شرف همه افراد بشر محسوب می‌گردند؛ آنها متعلق به همه انسانها هستند و نمی‌توان آنها را به زمان واحد یا به گروهی از مردم منحصر دانست. چرا که ایشان همانند نوری هستند که در همه جا منتشر می‌گردند». وی می‌افزاید: «من در خانواده‌ای رشد کردم که نسبت به میراث اسلامی تاریخ عصر حاضر عنایت و توجه داشت. در این خانواده طبیعی بود که امام علی (ع) یکی از چهره‌های نورانی و بزرگی باشد که مورد توجه قرار می‌گیرد».

آقای جرج جرداق نویسنده برجسته لبنانی در بیست و یکم اردیبهشت هفتاد و پنج به دعوت سازمان «سمت» به همراه مسئول ریزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در لبنان، جناب آقای سالار، به ایران آمدند. در ابتدای ورود در شهر تبریز مورد استقبال رئیس «سمت» و تنی چند از اساتید دانشگاه قرار گرفتند.

جرج جرداق از تبریز وارد استان اردبیل و پس از بازدید از مناطق زیبای اردبیل وارد شهرستان رشت شد و از آن طریق به تهران آمد. او در ضیافت شامی که به افتخار ورود ایشان به تهران از سوی سازمان «سمت» برگزار شده بود شرکت کرد. در این ضیافت که بسیاری از علما و اساتید دانشگاه و مترجمان کتاب ایشان شرکت داشتند، ابتدا جناب آقای دکتر احمدی ورود ایشان را

جرج جرداق که از شعرا و ادب شناسان مشهور لبنانی محسوب می‌شود در ۱۳۰۰ هجری شمسی در مرجعین واقع در جنوب لبنان در یک خانواده مسیحی ارتدکس متولد شد. در دوازده سالگی بسیاری از سوره‌های قرآن کریم و نهج البلاغه و اشعار بزرگان شعر و ادب ایران و عرب را حفظ کرد.

وی در بیروت تحصیلات خود را ادامه داد و به موازات آن به سه زبان زنده دنیا (عربی، انگلیسی و فرانسه) تسلط کامل یافت. او یکی از شخصیتهای فرهنگی و شیفته علم و ادب و شعر و هنر است. جرج جرداق علاقه‌مند به پیگیری و مطالعه سرگذشت کشورهای جهان سوم است و از نویسندگان خوشنام در کشور خود و در کل خاورمیانه محسوب می‌شود.

وی که اکنون ۷۵ سال از عمرش می‌گذرد، تألیفات فراوانی دارد و تاکنون حدود سی عنوان کتاب به رشته تحریر در آورده است که در رأس همه آنها کتاب وزین الامام علی صوت العدالة الانسانية قرار دارد که در توصیف نخستین پیشوای معصوم جهان تشیع حضرت مولی الموحدين علی بن ابیطالب (ع) نگاشته شده است.

او چندی پیش در مصاحبه با نشریه الرصد درباره شخصیت امام خمینی رضوان الله علیه گفته بود:

«امام خمینی نقش بزرگی در تحرك مبارزات مردم محروم و ستم‌دیده برای برطرف ساختن ظلم و ستم و بازگرداندن حق ملت‌ها همراه با آزادی و کرامت انسانی آنها داشته است».

خیرمقدم گفته، سپس فرمودند: «خداوند را سپاس می‌گوییم که آرزوی سی ساله برادران تحقق یافت و ما توانستیم با استاد جرداق مؤلف کتاب ارزشمند الامام علی صوت العدالة الانسانية دیدار و ملاقات کنیم. افراد کمی هستند که کتاب شما را خوانده و یا خوانده و تحت تأثیر آن قرار نگرفته باشند. من شخصاً هنگامی که این کتاب را به دست آوردم از اول تا آخر آن را مطالعه کردم و بارها گریستم. این کلام در مورد بسیاری از دوستان نیز صدق می‌کند. علاوه بر فضلا و علما، بسیاری از اقدار متوسط مردم نیز این کتاب را خوانده‌اند و مشتاق دیدار با شما هستند. در سفری که امسال به لبنان داشتیم توانستیم با استاد عزیز دیدار کنیم و از ایشان دعوت کنیم تا با توجه به شناختی که در مورد فرهنگ و تمدن ایران دارند سفری به این کشور داشته باشند که علیرغم مشکلات سفر، ایشان دعوت را پذیرفتند و با پذیرفتن این دعوت بر ما منت گذاشتند که در همین جا از لطف و محبت ایشان تشکر و قدردانی می‌کنیم». سپس جناب آقای جرج جرداق سخنانی به شرح ذیل ایراد

فرمودند:

«همیشه آرزو داشتم که از تمدن و فرهنگی که در کشور شما بوده بازدید کنم؛ اما از آنجا که در عمل این آرزو تحقق نمی‌یافت در خیال و ذهنم به دیدار این سرزمین می‌آمدم. سرزمین شما بزرگان زیادی را در زمینه علم و ادب به جهان تقدیم کرده است؛ نفتویه، سیبویه، ابونواس، مهیار دیلمی، فردوسی، حافظ، خیام، سعدی و صدها تن دیگر تنها نمونه‌ای از این بزرگان هستند. در مسیر حرکت خود به سوی کشور شما از منطقه دیلم عبور کردیم. این منطقه زادگاه دیلمی شاعر شما و ماست که اشعار او با موسیقی عبدالوهاب خوانده شده است و از کثرت شنیدن، این اشعار را حفظ کرده‌ایم. قصیده شاعر، قصیده‌ای طولانی است که در آن به تمجید از فارسها، پدران و اجداد شما می‌پردازد و به هر حال کشور شما با نام ایران و یا هر نام دیگری در افکار ما مانده و پس

از پیروزی انقلاب مبارک شما ماندنی‌تر شده است. ما و شما فرزندان و تربیت یافتگان فرهنگهای مشرق زمین هستیم که هر یک از آنها ویژگی خاصی دارند. البته می‌دانید که نمی‌توان فرهنگها را در یک منطقه محصور کرد، زیرا فرهنگها مرزها را پشت سر گذاشته، گسترش می‌یابند و با گذشت زمان کامل می‌شوند و در نهایت به یک فرهنگ انسانی (در سطح تمام انسانها) تبدیل می‌شوند و می‌توانند هسته تشکیل دهنده یک فرهنگ واحد جهانی گردند. از یک متفکر پرسیدند که نشانه سقوط، انحطاط و ارتقا و رشد یک امت و ملت در چیست؟ او در پاسخ گفت: از نشانه‌های سقوط و انحطاط یک ملت این است که علمای آنها را در دربار شاهان بیایی. از نشانه‌های رشد و ترقی یک ملت هم این است که شاهان را در مجالس علما بیایی؛ اما انقلاب شما این جمله را تصحیح کرد به طوری که می‌توان گفت از نشانه‌های رشد و تعالی

یک ملت این است که علما شاهان را شکست دهند.

بسیار خوشحالم از اینکه در این کشور بزرگ و عظیم هستم و در کنار چهره‌های نورانی و دل‌های پاک و خیراندیش نشسته‌ام. این افتخار نصیب من شد که سفری به این کشور داشته باشم و به همین دلیل محبت و علاقه‌مندی خود را به پیشگاهتان تقدیم می‌کنم».

آقای جرج جرداق خدمت مقام معظم رهبری و همچنین ریاست محترم جمهور رسیدند و مورد تهنیت و تکریم قرار گرفتند و از آن پس در گفته و نوشته خویش مسرت و اعجاب خود را از این دو دیدار ابراز داشتند و در سفری نیز که ایشان به قم داشتند در دفتر همکاری حوزه و دانشگاه حضور یافتند و در جمع علما و روحانیون سخنانی ایراد فرمودند که در شماره آینده به چاپ خواهد رسید.

ضوابط جدید فروش کتابهای «سمت»

حساب جاری ۹۰۰۷۳ بانک ملی شعبه جلالیه به نام سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
 (د) انعکاس تصویر فیش واریزی از طریق فاکس شماره ۸۰۰۹۵۳۴ به اداره فروش یا ارسال آن از طریق پست سفارشی.
 (ه) صدور صورتحساب نهایی به وسیله اداره فروش و ارسال آن به انبار پس از وصول فاکس یا تصویر فیش ارسال شده از طریق پست.
 (و) بسته بندی و حمل کتاب از انبار تا بنگاه باربری با هزینه «سمت».
 (ز) حمل محموله به وسیله بنگاه باربری به مقصد با هزینه خریدار. («سمت» هیچگونه مسئولیتی در قبال خسارات وارده احتمالی محموله از بنگاه باربری تا مقصد را به عهده نمی گیرد).

ارائه فیش واریزی به متصدی فروش و دریافت صورتحساب فروش.
 (ج) مراجعه به انبار کتاب «سمت» واقع در ضلع جنوبی دانشگاه تربیت مدرس و تحویل کتاب در ازای ارائه نسخه دوم صورتحساب.

* متقاضیان تهرانی که شخصاً تمایل به مراجعه به انبار و تحویل کتاب ندارند می توانند با پرداخت هزینه حمل به میزان متعارف، کتابهای در خواستی را در فروشگاه خود تحویل بگیرند.

۲. خرید از طریق تماس تلفنی (ویژه شهرستانها):

الف) تماس تلفنی متقاضی با اداره فروش «سمت» و دادن سفارش.

ب) محاسبه مبلغ مربوط به وسیله متصدی اداره فروش و اعلام مبلغ به متقاضی از طریق تلفن.

ج) حواله وجه به میزان اعلام شده به

از آنجائیکه اخیراً تغییراتی در نحوه فروش کتابهای «سمت» به عمل آمده، بر آن شدیم تا با درج آئین نامه جدید فروش کتابهای «سمت» خوانندگان محترم را در جریان امر قرار دهیم. این آئین نامه از تاریخ ۷۵/۵/۱۵ به اجرا گذاشته شده و به شرح ذیل است:

از تاریخ فوق متقاضیان محترم به یکی از روشهای ذیل می توانند نسبت به تهیه کتاب اقدام کنند:

۱. خرید از طریق مراجعه حضوری:
 الف) مراجعه به اداره فروش واقع در اداره مرکزی «سمت» یا به شعبه اداره فروش مستقر در فروشگاه «سمت» و تنظیم فهرست کتابهای مورد نیاز.

ب) واریز یا حواله وجه، پس از برآورد مبلغ به وسیله متصدی فروش به حساب جاری ۹۰۰۷۳ بانک ملی شعبه جلالیه به نام سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) و

سخن سمت

نشریه پژوهشی - خبری

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

زیر نظر: معاونت پژوهشی «سمت»

■ نشریه هر دو ماه یک بار منتشر می شود.

■ مطالب مندرج در مقالات لزوماً مورد تأیید نشریه نیست.

■ نشریه از مقالات استادان و صاحب نظران در مباحث علوم انسانی و به ویژه در زمینه کتابهای دانشگاهی علوم انسانی و اسلامی استقبال می کند.

■ مقالات ارسال شده به هیچوجه بازگردانده نمی شود.

■ نشریه در گزینش و ویرایش مقالات آزاد است.

■ استفاده و نقل مطالب نشریه با ذکر مأخذ بلامانع است.

نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، بالاتراز پمپ بنزین، خیابان شهید ابوالفضل خسروی، پلاک ۸۴، کدپستی ۱۴۱۳۷

صندوق پستی ۶۳۸۱/۱۴۱۵۵

تلفن ۸۰۰۶۵۳۵
 فاکس ۸۰۰۱۰۰۰
 ۸۰۰۹۵۳۴